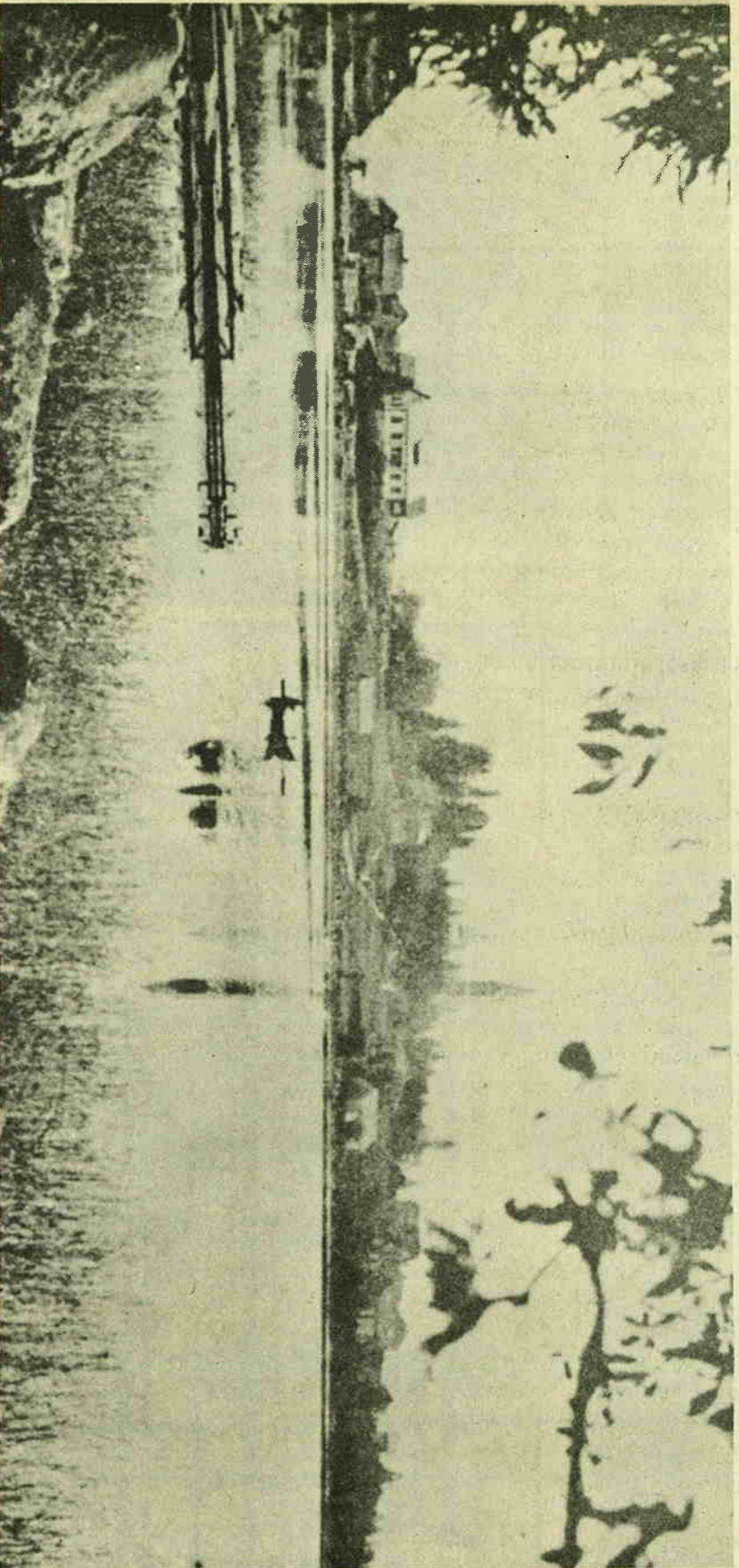
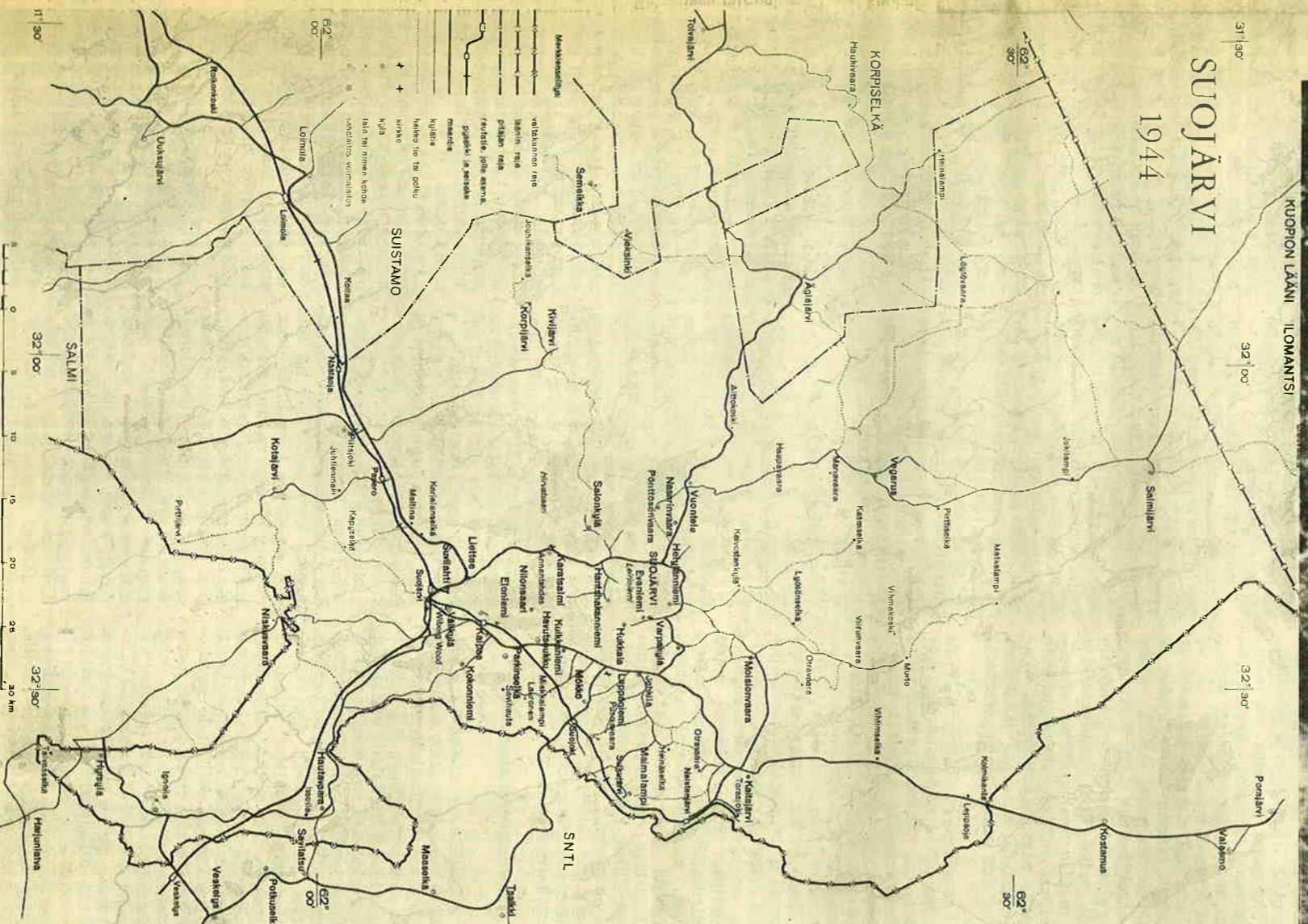

Pitäjä pitäjältä

SUOJÄRVI

Suojärven Varpakylän maisemaa.

SUOJÄRVI
1944

Suojärven pitäjä oli Viipurin läänin ja samalla koko luovutetun alueen suurin pitäjä, jonka maapinta-ala oli lähes 3.500 km². Pohjoisessa Suojärvi rajoittuu Ilimantsin suoseutuun ja etelässä Salmin korpiseutuun. Länsirajana on Suojärven kuntaan aikaisemmin kuulunut Korpiselkä ja Suistamo sekä idässä valtakunnan raja. 1700-luvun alussa on Suojärveen kuulunut kaksi kylää Tuupovaarasta (Ollöjä ja Luutalahji) sekä Ilimantsin Luusvaara. Aluemeneyksistään huolimatta oli Suojärven pituus pohjois-eteläsuunnassa kokonaista 100 km ja leveys runsaat 60 km. Tuolta valtavaltal alueelta löytyi suuria korpien ja rämeiden muodostamia saloja, kauniita vaaroja ja mäkiä sekä runsaasti puroja ja jokia, järviä ja lampia. Suojärven länsi- ja osaksi pohjoisosa kuuluivat lahojen erämaaseutujen alueeseen. Siitä vastoin Varpakylän—Hyrskylän alue oli viljavampaa ja kasvilisusudeltaan rehevämpää. Ero johtui maaperän moreenin laadusta.

Suojärven pitäjässä toimi v. 1939 kolme seurakuntaa, Annantehtaan ja Suojärven ortodoksiset seurakunnat, joiden yhteinen jäsenmäärä lähentelee kymmentuhatta ja Suojärven evluteriläinen seurakunta, jonka jäsenmäärä oli v. 1939 5.761. Lisäksi Suojärvellä sen voimakkaasti teollistuess rautatien tulo jälkeen 1920- ja 1930-luvulla oli eri arvioiden mukaan ainakin 5.000—6.000, toisten arvioiden mukaan 8.000—9.000 muualta Suojärvelle hanketöihin saapunutta, jotka eivät olleet kirjoissa Suojärvellä. Näin todellinen asukasluku ennen telvisotaa kohosi noin 21.000—24.000 henkeen.

Suojärven liikenne suuntautui vesiväyliä seuraten aina itsenäisyyteemme saakka Ääniselle. Suomen itsenäistyminen ja rautatien tulo Suojärvelle merkitsi kaskenkaato- ja eränkäyntikulttuuriin räjähdyskenomaista muutosta. Kun Suojärvellä 1910 oli maatalousväestön osuus 99,6 % asujaimistosta, sen osuus v. 1939 oli enää vain 36,5 %. Vastavaastasi teollisuusväestöä oli 1920 vain 3 % mutta 1939 kokonaista 47,3 %. Suojärvi muuttui vajaaassa 20:ssä vuodessa puhtaasti maatalouspitäjäksi eräiksi teollistuneimaksi pitäjäksi Viipurin läänin alueella.

Teollistuminen merkitsi myös tienoston parantumista ja autojen tuloa Suojärvelle. Eräiden tietojen mukaan Suojärvellä oli v. 1939 ennen rekisteröityjä autoja Viipurin läänissä. Tärkeimmistä maanteistä on mainittava ennen muita Korpi-selkään ja Suistamoon johtavat tiet, jotka tekivät renkaan

Jatkoa 2. siv.

PEKKA LEUKKONEN: SUOJÄRVEN KUNNALLISTOIMINTAA itsenäisyyden alkuvaiheista sotavuosien

Itsenäisyyden alussa voimaan tulleen kunnallislain nojalla tuli kunnan päättäväksi elimeksi kunnanvaltuusto, entisen kuntakokouksen asemesta, kun taas toimeenpano kuului kunnallislautakunnalle (nyk. kunnanhallitus). Valtuuston ja kunnallislautakuntien päätöksistä ja toimenpiteistä oli seurauksena kunnan kehitys.

Suojärven kunnan itsenäisyys alkoi korvesta, puitten varjosta, suurten soitten takana asuvista valkuasukkaista, jotka saivat niukan leivän metsästä kaatamalla sitä kaskeksi, polttamalla ja skynntämällä kyksen pellon. Särvin saatiin sannaon metsästä, kuten riisiä ja marjat sekä järvistä kalat. Vähäinen kaja haki ravintonsa vapaasta luonnosta antaen kasvattajalleen maidon ja lihan. Asunnot kovaa talvea varten hakattiin hongasta.

Suojärveläisten lahjoitusmaatalon poikien varsinainen itsenäisyys alkoi vuonna 1922, kun Suomen valtio luovutti pöytäkirjat täysin omistusoikeuden ja kokonaan maksettulle ja

vuosilyyminen aikaisemmin muodotetuille tiloille. Lampondit, jotka nähtäisiin viljelettäväksi kutsuttiin, olivat viljeleettävät tiloja vuokratyöminen ilman omistusoikeutta.

Nyt tilojen tultua itsenäisiksi, nätkivät muun Suomen yrittäjät teollisuusmiehekkön metsään putteen seassa ja syntyi valtava teollisuus. Metsä alkoi varttua rahaksi, tavaraksi, kauppa alkoi. Näin oli Suo-

järvi taas löydetty. (Ensimmäinen Suojärven löytämisen tapahtui, kun Annantehdas perustettiin). Alkoi tulla uusia asukkaita ja muodostui uutta asutusta. Uudet asukkaat nimittivät entistä "alkuasukkaksi".

Tuli rautatie ensin Lohmoltaan 1920 ja Suojärvelle 1923, muuttamatta vuosi myöhemmin Naistenjärvelle. Kuntaan tuli monenlaisia yrittäjiä sekä myönteisiä että kielteisiä. Kaikkea huolimatta kunnamme talous, elämä ja kehitys, joka itse näsyyden alussa mainittiin usein 100 vuotta muun Suomen kehityksestä jäljellä olevaksi, oli 20 vuoden kuluttua jo monilla aloilla kul-

kenut ohi edelle toisten kuntien silloin oli "Sampo" meidän päivä-läisemme.

Suomen itsenäistyttyä

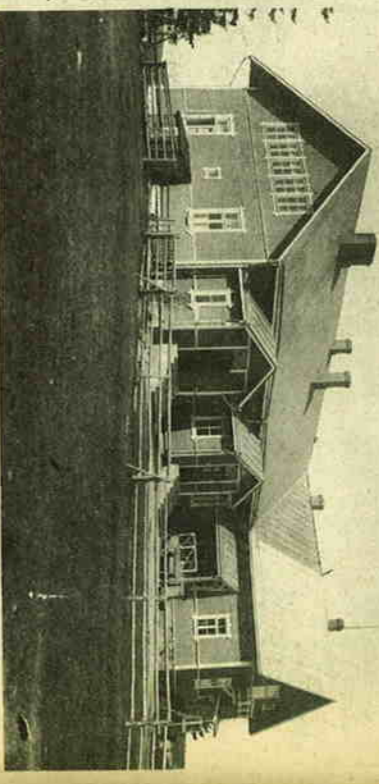
laajeni kunnallistoiminta monien uusien lakien ja asetusten toimeenpanoista. Näitä olivat torpparilaki, köyhäinlaki ja muut huoltolaki, oppivelvollisuuslaki, kansakoululaki, telailiseki verotuksen uudistus ja monet muut lait.

Lain määräykset ja asetukset otettiin tarkoin harjoitavaksi ja toimeenpantavaksi silloin kun mahdollisuudesta riitti. Verotus tai paremminkin veronperintä oli silloin paljon jäljellä kehityksestä ja näin ollen useat viralliset verovolliset kulivat ulosotomiesten edellä saavuttamattomissa. Veronperintä tapahtui jälkikäteen edellisen vuoden tulojen perusteella.

Kunnallinen rakentaminen oli vilkaista. Entisiä kansakouluja laajennettiin ja uusia rakennettiin, vuokratuonetta korjattiin tarkoitustaan vastaavaksi koulunonesteiksi. Samoin oli kunnallisten toimintojen laita. Kunnallistoimisto oli toiminnut vuokratuonesta vuoteen 1928. Mainittu vuoden lopulla otettiin ja kunnostettiin maanviljelijä Jaakko Savinapöytä Maistiselta maalastrato kunnallistoimistoksi käsitteen kokoushuoneen, kaksi toimistohuonetta ja kunnankirjuriin (nyk. kunnansihteerin) asunon. Tehtiin uusi sauna. Karjasuojat muutettiin varastotiloiksi ja hevosaitalle, jossa kunnan erilluot-tamusehdet pitivät hevostaan, joita he käyttivät saapessaan usein pikilätkkin matkoilla kokouksiin talvisalkoina.

Kunnantoinimiston siirto

Sykyyllä 1931 otettiin käsiteltäväksi kunnantoinimiston siirto Lepänleemeen tai Suvilahdeeseen. Lopuksi päädyttiin siihen, että kunnantoinimisto pysytettäisiin edelleenkin Varpakylässä, vain kunnanvaltuuston kokoukset pidettäisiin Suvilahdessa. Näin jatkui aina vuoteen 1939 marraskuuhun asti, jolloin olosuhteet muuttivat tilanteen. Tosin v. 1937 tehtiin valtuustossa päätös kunnantoinimiston siirrosta Suvilahdeeseen ja sitä varten valmistui ajamukainen toimitalo kokoushuoneineen ja virkailijoiden asunotoineen. Jo täällin oli siihen tehty kunnanjohtajan virka-asunto samoin palosauna, autotallit 3 paloa- autoa varten kylväustorneineen. Yksi palokoulohin oli jo hankittu vuotta aikaisemmin, samoin 3 korkeatehoista moottorivastua, jotta kuljettiin kuorma-autoilta. Toimitalo valmistui syyskuussa 1939, mutta yltään kokousta ei en-

Varpakylän kansakoulu.

nähty siinä pitää, kun sodan pöly alkoi salamoida 30.11.39.

Sota-ajan pommituksissa oli kyseinen kunnantalo pahoin vaurioitunut ja emähtettiin vain osittain korjata vuosina 1943 - 1944, kun se oli taas jätettävä.

Kunnan väkiliuvan kaavassa tuli myös kansakoulunjen tarve. Samoin tarvitsi terveydenhuolto omat tilatoksensa kuten lääkärin talot vastaanottohuoneen, kunnansairaalalan, kulttuuritalon sekä kunnalliskouluin. Kaikkia näissä pääläisyyksissä kysyttiin suuria pääomaa. Kunnanvaltuusto sai melkein säännöllisesti kokoontua joka kuukausi ja kokoukset kestivät myöhään yönön ja toiset kokoukset pidettiinkin 2-päiväisinä, sillä asotila riitti ja puhunnistakin oli puolesta ja vastaan. Toisinaan tingittiin tinkimisen vuoksi menoeristä, jotka jo asetusten noudattamisen kannalta olivat välttämättömiä. Kunnantalonvaltuutujen lukumäärä oli vuodesta 1934 alkaen 35, joista 2 naisia.

Puheenjohtajat

Kunnanvaltuuston puheenjohtajina toimivat Timo Hokkinen, Simo A. Harakka, E. M. Eskelinen, Pauli Tulehmo, Johannes Karppanen, Nikolai Karpin ja viimeiset kolme vuotta Pauli Tulehmo. Hän toimi sohtien aikana kunnan hoitokunnan puheenjohtajana. Valtuusto kokoontui sohtien aikana vain kerran. Kunnallislautakunnan esimiehenä ovat itsenäisyyden aikana toimineet Ivan Koivunen, Jaakko Maistinen, Johannes Karppanen, Iivo Honkala ja Erkki J. Heinoenen. Kunnanjohtajan virasta keskeytettiin ja sitä vartenhan oli jo huoneistot kunnan uudessa toimitalossa.

Köyhäinhuoltolautakunnan puhejohtajana toimi Jeger Vilokinen ja vuodesta 1936 lähtien Johannes Kuismala. Rakennuslautakunnan puh. johtajana toimi Benjamin Tervas ja kunnan rakennusföiden valvojana Jaakko Kyttönen. Tämä oli tuttu pari Suojärven kunnalliskruvassa. Suuren työn teki vuokratuonesta ensin torpparien ja mäkitypalaisten luuastamiskokouksissa, jolloin puh. johtajana toimi Semen Käikkönen. 30-luvulla alkoi vuokratuonikunnalle uusi urakka jolloin useita satolia maanvuokratasista anotti maanvuokratamaksujen tarkistamisesta, koska vuokra oli vuokratuonelaatusta ja sen jälkeen vuokratuonelaatusta, jolle lain edellyttämänä maanvuokra-asiat siirrettiin, saivat tehdä töitä noin puoli vuotta. Ensimmäisessä oli

ottettava selvälle, kuuluko kyseisen alue maanvuokratuonelaan edellyttämäksi mäkitypalaiseksi vai ei. Tämä taas määräytyi sillä, olko ensimmäinen alueen vuokraaja katsottava ruunimilijisen työn tekijäksi. Vastia tämän jälkeen otettiin maanvuokra-asia selvitetäväksi. Vuokratuonikunnan puh. johtajana toimi Vilho Kamara ja asutuslautakunnan puh. johtajana Gabriel Salovaara.

Kunnan asutuslautakunnalla oli runsaasti töitä uusien tilojen muodostamisessa varsinkin Annantehdän alueella, jossa oli entisen Annantehdän työläisille ja näiden perillisille muodostettava asutuslait. Samoin asutuslautakunta lupakkohuonokavassa myytyjä tiloja ja hankki näille tiloille uudet asukkaat.

Kunta osti huutokaupoissa ja muullakin tavoin metsäalaja. Suurin alue oli kunnalliskouluin maatia 300 ha. Hoitoa varten perustettiin kunnan kinteistölautakunta, jonka puh. johtajana toimi Stepan Leukkunen. Hän toimi myös kunnan pöytäkirjatehtävänä metsälautakunnan puh. johtajana kuultien samalla jäsenenä yllä kymmenen vuotta kunnanvaltuustoon ja moniin muihin kunnallisiin luottamustoimiin.

Taksoituslautakunnan puh. johtajana toimi Toivo J. Utriahnen. Valtion verolautakunnan puheenjohtajana toimi Pauli Tulehmo. Tulehmo oli myös terveydenhuoltolautakunnan puh. johtajana. Tulehmo oli myös kunnanvaltuuston puh. johtajana. Tulehmo oli myös kunnanvaltuuston puh. johtajana. Uusien koulujen ja koulupiirien johtajana tarkistukset olivat kunkausittain pidettävien kokousten aiheina.

Pöytäkirjatehtävää ei juuri esiintynyt kunnallisessa toiminnassa, vaikka kehitys nimenomaan Suojärvelle oli valtava. Kunnanvaltuustossa ei koskaan suoritettu suhteellista vaalia. Oliko tämä kehityksen jarru vai vauhtipyörä, sitä ei silloin tullut ajatelleeksi. Nykyään näyttää puolipoliittilikka olevan "pääelikeino" myös kunnallisessa elämässä, mikä on tuomittavaa.

Virkamiehiä

Mainitsen lopuksi myös kunnant virkamiehiä. Näistä mainitsen pöytäkirjatehtävien kunnansihteerin Erkki Anttilan. Hän kasvoi työn mukana. Hänen lähdeyään jatkoi Heikki Tuomi tunnollisesti kunnansihteerinä.

Ulosottomiehenä toimi Benjamin Tervas pistimän ajan itäisessä

Suojärven ympäri. Muista teistä mainittakoon Kaitojärvelle ja siinä edelleen rojalde suuntautuva tie sekä Suojärven aseman seudulta Hautavaaran kautta Hirsylään suuntautuva tie.

Suomen itsenäisyyden aikana tehtiin Suojärvelle voimallista työtä teiden parantamiseksi. Kun vielä v. 1923 ei joka kylään ollut edes kunnan hevosietä, oli vain kinttopolkuja, alkoi v. 1939 olla tie kaikkiin kyliin.

Suojärven alueella oli kylitä kolmisenkymmentä. Useat kylät olivat pieniä, vain muutamien talon muodostamia. Toiset taas suuria, joissa saattoi olla kaksikin keskustaa. Suojärvi oli jaettu v. 1939 23:een koulupiiriin ja toiminnassa oli mainittuna vuonna 23 ylä- ja 25 alakansakoulua. Suojärven yhteiskoulu aloitti toimintansa 1938, aluksi Lietteen Välikylän kansakoulussa, mutta pian kohosi Suvilahdeeseen ojanmukainen oma koulurakennus.

Edellä jo viittasin Suojärven voimakkaaseen teollistumiseen. Rautatien tuloon jälkeen alkoi teollisuuslaitoksia, lähinnä sahajoja, syntyä kuin liukuhihnalla. Niinpä v. 1939 oli toiminnassa 9 suurempaa vienitshacaa. Lisäksi kotitarvesahajoja useita. (Tämän lehden palstoilla on tarkempi kuvaus Suojärven sahateollisuudesta.)

Suojärven vanhin teollisuuslaitos on ollut kuitenkin Annantehdas, josta maininta tässä yhteydessä lienee paikallaan. Annantehdas, joka aloitti toimintansa jo v. 1814, poltti maasunnoitaan lähes sata vuotta tuottaen Suojärven järvestä nostetusta malmista rautaa: takki- ja kankirautaa esim. v. 1855 kokonaisia 3.000 tonnia, mikä iäkin Annantehdään vuosiuotantoteennärykseksi.

Teollisuuslaitoksista ei sovi unohtaa myös Wilborg Woodin rakennuttamaa voimalaitosta Hirsylän Jugakoskeen, josta vedettiin 35 km pitkä voimajohto tehtaan Suvilahdessa oleville laitoiksille, laatikoketehtaalille ja puuhiomo- ja kartonkitehtaalille. Suojärvelle toimi myös leipomolia ja useita myllyjä.

Sopii vain kysyä kouluneuvos Lauri Pelkosen tavoin: »Missä määrin Suojärven hitaasti kasvanut honka olisi kointunut pysyvään aineelliseen ja henkiseen vaurastumisen vipusimeksi, se jäi näkemättä, koska salojen ja sahojen Suojärvi oli niin pian jätettävä.» — P. H.

Suojärven

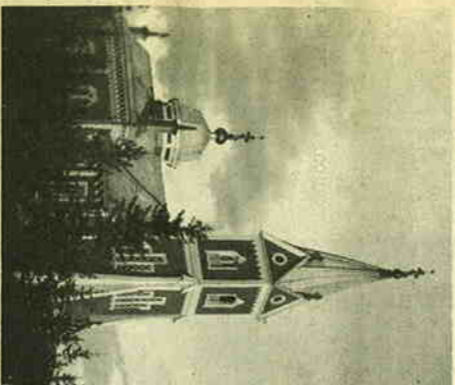
seurakuntien kirkkoista

SUOJÄRVEN ORTODOKSINEN-
SEURAKUNTA

Suojärveillä toimi ennen talvisotaa ja väli rauhan alkana kolme seurakuntaa, kaksi ortodoksisista ja yksi ev. luterilainen. Vanhin seurakunta oli Suojärven ortodoksinen seurakunta, joka itsenäistyi 1630. Suojärven ensimmäinen kirkko on ollut ortodoksinen ja rakennettu 1600-luvun alkupuolella Helylän nimeen. Perimätiedon mukaan ensimmäisen kirkon hävitivät "ruotsalaiset".

Suojärven ortodoksisen seurakunnan alueella oli v. 1939 pystytty kolme kirkkoa, joista vanhin Neitsyt Marian kuoleman kirkko Varpakylässä oli rakennettu eräiden tietojen mukaan jo 1714. Pyhäkön aikaisempi nimi on ollut Pyhäin-Kolminaisuuden kirkko. Kirkko oli karjalaiskyylijäinen, lautakattoinen ja aikaisemmin luukkukattunolla varustettu. Kirkko oli vanhustensa vuoksi enää vain museokäytössä. Ikonostaasssa oli ikonograafiselta kannalta katsottuna harvinaisen ikoni, joka esitti ristillä Jeesuksen toisella puolella riippuvapahatalla: "Herra, mistä minä kun halen valtakuntaasi".

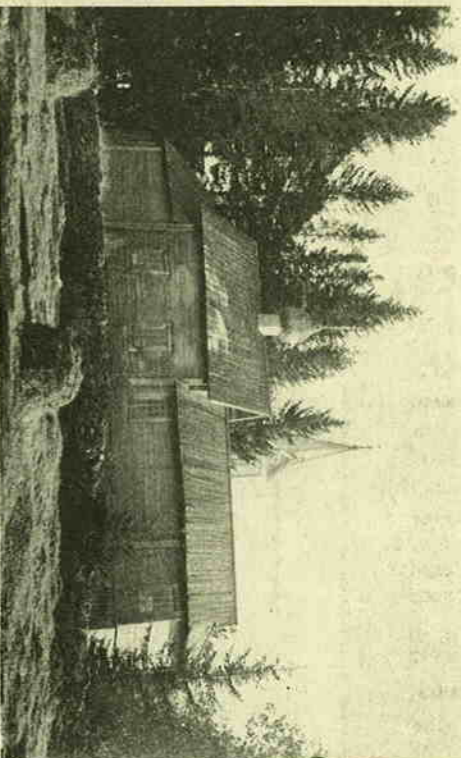
Vuonna 1889 - 1891 rakennettiin vanhan kirkon läntiselle Pyhäin Kolminaisuuden muistolle pyhitetty kirkko, joka jäi ehjäksi talvi sodan päättyessä, mutta pollettiin venäläisten toimesta 1941. Vapaat kirkon rakentamiseen saatiin osaksi lahjoituksina, osaksi Pyhäitä synodilta. Rakentajina toi-

Varpakylän Pyhäin Kolminaisuuden muistolle pyhitetty kirkko.

pitriissä ja Santeri Koiivun lähtösessä.

Kunnan kättilönä toimi Hilja Hämmäläinen 20 vuoden ajan yhtä hyväntuulisena ja aina lähtövalmiina. Sairaalan kättilönä toimi lähes kymmenen vuotta Hanna Havanka. Sairaanhoitaja Olga Klema oli kunnan palveluksessa lähes 20 vuotta. Samoin Mirrku Tuominen meikein 10 vuotta. Kunnanlääkäri H. G. Grön toimi kunnanlääkärinä toistakymmentä vuotta. Sen lisäksi hän kuului 9 vuotta kunnanvaltuustoon, ja tämän jälkeen 5 vuotta kunnallislautakuntaan. Gunnar Wasastjärna toimi kunnansairaalaa ja samalla myös kunnanlääkärinä Iki 10 vuotta. Lisäksi toimi lyhyemmän ajan monia virkailijoita, joita tässä yhteydessä ei kannata mainita. Palkkarityöjä ei juuri ollut. Hän tuntuu siltä kui silloin työtään tehtiin enemmän kutsunnuksesta kuin palkasta. - Ajankuva sekin. Vuonna 1918 kun raja sulkeutui, tuli rajavartiosto entisten tultu komppania sijoitettiin Leppäniemen ja kenttävaritiot rakajylän ja Suvilahteen. Ahkuri järjestyksen pito rajalla aiheutti hankauksia, mutta ajan oloon tulivat rajamie-

Neitsyt Marian kuoleman kirkko Varpakylässä oli enää museokäytössä.

niivat Pavel Prähky, Anesim Mitronen, Vasili Bloigu, Smura ja Jaulset. Pihrustukset olivat rakennusmestari Maksien käsialaa Sor-tavalaista. Kirkon kuusi kellota hankittiin Pietarista ja ne painoivat 507,5, 172, 84, 35, 15,5 ja 8,5 kg. Leppäniemen ortodoksit ostivat 1920-luvun lopulla Terijoen Puhulasta kirkon, joka purettiin ja siirrettiin Leppäniemeen. Ukoosul-taan muutettuna se vihittiin 14.12. 1930. Vihkimisen toimitti arkkipiispa Herman pyhitetyn kirkon Kristuksen kirkastuksen muistola. Urakoitsijana oli Nikolai Tontsi. Rakennuksen siirtämis- ja jälleennakentamiskustannuksista huolehtivat Leppäniemen kyläläiset. Suojärven seurakunta vastusti kirkon rakentamista, eikä suostunut ottamaan sitä hallintaansa. Kirkon juridisena omistajana oli näin ollen rakentamisesta huolehtinut rakennustoimikunta.

Peräntyessä jatkosodan aikana 1941 venäläiset polttivat tämänkin kirkon.

ANNANTEHTAAN ORTODOKSINEN SEURAKUNTA

Annantehtaan alueen ortodoksit kuuluivat alkaen Suojärven ortodoksisen seurakuntaan. Paikallisen väestön lisääntyessä kasvoi myös hengellisen hoidon tarve. Siitä syystä muodostettiin 1886 Suojärven ortod. seurakuntaan kuuluva kappeli, joka itsenäistettiin 1920

heikin päällikköineen ikäkänkin kyliäperheeseen kuuluviksi. Heitä oli mm kunnanvaltuustossa vuosina 1934 - 1939.

Olen tässä esittänyt enemmän muistinvaramista asioita, joita kaikkia ei ennen ole kirjoitettu. Kouluneuvos Pelkonen, joka toimitti 20 osaisen Suojärven pitäjänhistorian, sanoi, että vielä olisi mahdollisuus kirjoittaa kolmaskin osa Suojärven viimeisistä vuosikymmenistä ja sodan aikaisesta hallinnosta. Vuoden 1941 syksystä vuoteen 1944 heinäkuun alkuun suojärveläiset asuivat entimmäkseen puutteellisissa ja tilapäisissä asunnoissaan sotatoulualueella. Tätä ihmeellisesään Suojärveillä toimivat kauhavalaiset arviomieslautakunnan jäsenet sanoivat minulle, että ihanhan täällä siivili-ihmiset asuivat kuin sotaa ei ohtisikaan, johon minä vastasin: "Karjalaisilla rittää elämäntilaa ja -intoa niinkaan kuin on sotea, mutta kun sota loppuu, tulee itku". En ihanoi sotea, vaan tiedän, että elämä on taitetua ei joutenoloa, eivätkä rauhanaajat ole vihanlieksontaa varten, vaan ajattelemista rauhalliseen elämään.

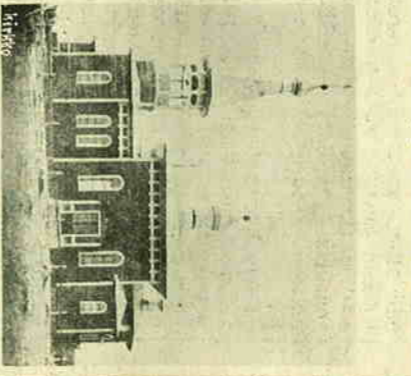
Annantehtaan ortodoksiseksi seurakunnaksi.

Ensimmäinen kirkko rakennettiin työläisten keskuudestaan kokonalla varoilla 1878, mutta paloi jo 1883. Uusi kirkko valmistui 1889. Vihittäessä kirkko pyhitettiin apostolien Pietarin ja Paavalin muistolle.

Avonainen kellotapuli oli rakennettu tukkipuista, mutaman metrin päähän kirkosta. Kirkon viisi kellota painoivat yhteensä 350 kg.

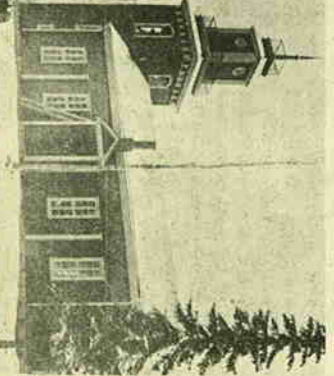
SUOJÄRVEN EV.LUTERILAINEN SEURAKUNTA

Suojärven luterilaisen väestön sielunhoidon tehostamiseksi perustettiin 1885 Suojärven rukoushuonekunta, joka kuului Soanlahden

Kristuksen kirkastuksen kirkko Lepänimessä.

Pietarin ja Paavalin kirkko, Annantehtaan ortodoksisesta seurakunnasta itsenäistettiin 1920 heinäkuun alkuun suojärveläiset asuivat entimmäkseen puutteellisissa ja tilapäisissä asunnoissaan sotatoulualueella. Tätä ihmeellisesään Suojärveillä toimivat kauhavalaiset arviomieslautakunnan jäsenet sanoivat minulle, että ihanhan täällä siivili-ihmiset asuivat kuin sotaa ei ohtisikaan, johon minä vastasin: "Karjalaisilla rittää elämäntilaa ja -intoa niinkaan kuin on sotea, mutta kun sota loppuu, tulee itku". En ihanoi sotea, vaan tiedän, että elämä on taitetua ei joutenoloa, eivätkä rauhanaajat ole vihanlieksontaa varten, vaan ajattelemista rauhalliseen elämään.

Suojärven ev. luterilainen kirkko Suvilahtessa.

LAURI PELKONEN: SUOJÄRVELÄISIÄ TUTKIMUSTEHTÄVIÄ

Suojärvi-kirja on oikea maanmittäis- ja selvitely pappien palkkineekin. Mutta se pyrki olemaan koko toiminta-ajalla. (Tätä luettele- ja pätevimältä mahdolliselta kaholla on sanottu, että kirja on kumpia kulumattomampi muistomerkki karjalaisuudelle. Olen hyvin iloinen tästä lausunnosta. Suojärven, tämän karjalaisista karjalaisuuden pitäjän, vaihetta, oloja ja elämää kuvattaessa on pyritty antamaan käsitys siitä, mitä aito karjalaisuus on. Ja ilmeisesti siinä on anakin jossakin määrin onnistuttu. Muita pitäjätutkimusnäkökohtia kirja sisältää yhä pahoja puutteellisuksia. Niin pyydän tässä kirjoituksessa kiinnittää huomion.

Pahin vika on aakkosellisen hakeruokan puuttuminen. Kirjassa on mainittu lukemattomia henkilöitä ja asioita. Jos olisi aakkosellinen luettelo, jossa kukin mainitaan, samoin siviili ja sotav. joilla asiaa käsitellään, olisi teos paljon helpompi käyttää. Pari esimerkkiä: Tilma Hainarista. Jos olisi sanottu luettelossa, millä sivulla hänestä puhutaan, osaisi kuka tahansa saada hänestä kauppaansa tiedot. Nyi niiden löytäminen ei ole helppo asia. Vielä valkeampi on löytää kohdat, joihin kerrotaan lahjoitusten maalaukselle niin tärkeästä senaattori Charpentieristä. Teoksen käyttämiä valkeutta lisäksi sen hankala jäsentely. Johon on jouduttu säästävyyssyistä. Alussa oleva sisällysluettelo mainitsee vain eri luvut ja niiden otsikot, kunkin luvun nimilehden takasivulla. Tämän sisällysluettelon käyttöäminen vaatii melkoista kirjain ja asian tunteumusta.

Ani harva asia on kirjassa tyhjentävästi käsitelty. Otan joitakin esimerkkejä. Seurakunnan historia on käsitelty melko laajasti. Epäilen, onko toista ortodoksisista maalaisseurakuntia, jonka kaikki kirkot ja niiden vaikutusalueet on mainittu ja piturustus-pohjakaava tai valokuva esitelty, kuten on laita Suojärven. (Tämä ei koske 1500-luvulla perustettua kappelliseurakuntaa, jonka kirkko tuhoutui vuosisataissodassa 1580 - 1617). Tuskinpa karjalaisista kreikkalaiskatolisista seurakun-

Interilaiseen seurakuntaan. Tammikun 13. pnä 1927 valtioneuvosto hyväksyi Suojärven rukoushuonekunnan itsenäiseksi seurakunnaksi. Oman kirkkoherran seurakunta sai 1930.

Oman kirkon seurakunta sai 1928. Se rakennettiin arkkitehtien Yrjö Sedeniemen ja Yrjö Vaskisen piirustusten mukaan Suvilahteen, jonne muuttoliikkeen ansiosta pääosa luterilaisesta väestöstä oli asuttautunut. Urakoitsijana toimi rakennusmestari K. Holmen. Urut, joissa oli 11 äänikertaa, olivat Kangasaalan urkutehtaan valmistamat. Kirkonkelloja oli kaksi.

Talvisodan alkupuolella 1939 Suojärven luterilainen kirkko paloi perustuksiaan myöten. Myös irtaimain pakkauden 1914.

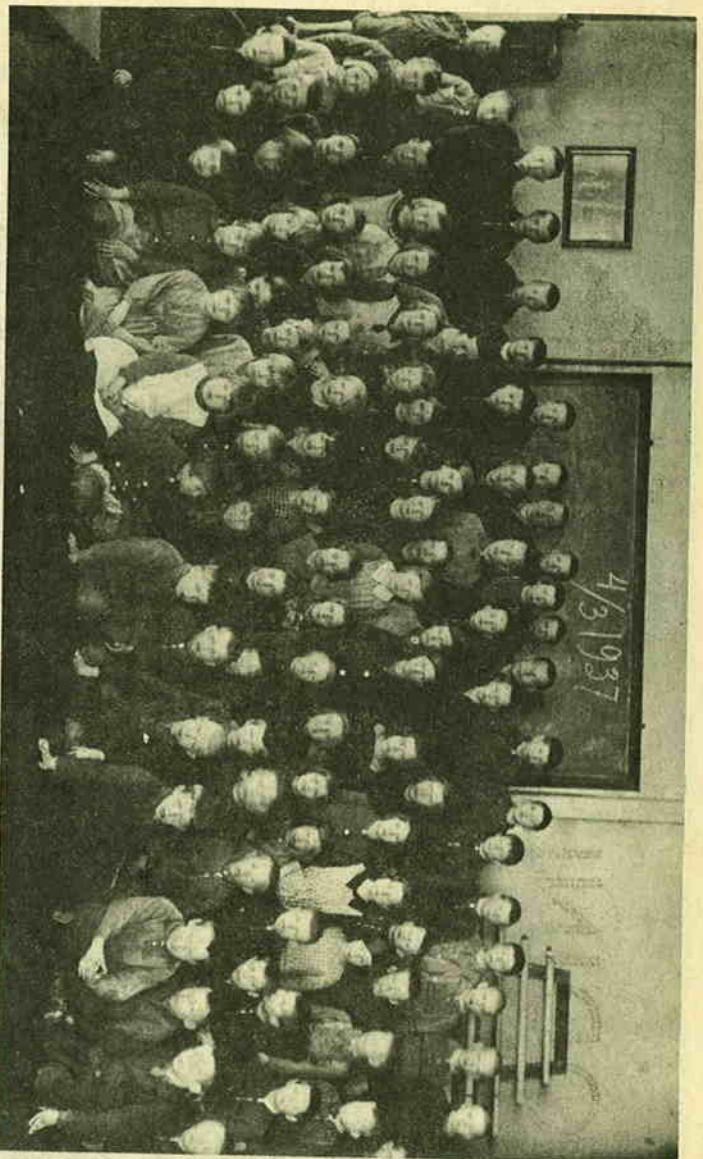
Suvilahteen kirkossa oli tunnetun koman taitelijan maalaama tilapäinen alttaritaulu: "Jeesus rukoulemassa Geksemannassa".

nista mistään on mainittu kaikki pappi ja selvitely pappien palkkaus- ja asumisolot seurakunnan koko toiminta-ajalla. (Tätä luettele- ja pätevimältä mahdolliselta kaholla on sanottu, että kirja on kumpia kulumattomampi muistomerkki karjalaisuudelle. Olen hyvin iloinen tästä lausunnosta. Suojärven, tämän karjalaisista karjalaisuuden pitäjän, vaihetta, oloja ja elämää kuvattaessa on pyritty antamaan käsitys siitä, mitä aito karjalaisuus on. Ja ilmeisesti siinä on anakin jossakin määrin onnistuttu. Muita pitäjätutkimusnäkökohtia kirja sisältää yhä pahoja puutteellisuksia. Niin pyydän tässä kirjoituksessa kiinnittää huomion.

Toinen esimerkki on vielä kanno-putheusempi. Todella hyvä on mainittu Suojärvi-kirjan kansanomaisia sivistyisiä esittelevä osa. Eikä ihme: ovathan tärkeimmät kirjoittajat alansa pätevimpiä edustajia, kaikki professorit, kaksi peräti akateemikkoja. Lisäksi kirjassa on Tulehmon valittuja paiknoita, melko laajoja oteita viime vuosisadan Suojärven-käyväjän parhaisista kirjoituksista, kyälkuvauksia, joissa luvutaan suojärveläiset ovat esittäneet parastansa y.m. (Ja olenhan sitäkin mähän kirjoittanut yhtiä ja toista kansanomaisesti kulluttuista). Luulen, että harva pitäjäkiriä antanee fässä tärkeässä suhteessa yhtiä paljon ja yhtiä pätevää tietoa karjalaisuudesta. Kuitenkin minun on taas sanottava: erittäin paljon ja tärkeitä asioita tälläkin alalla puuttuu. Jo toista toimitteessani tulin, että erinomaisen tärkeä nimistö tutkimus täytyi jättää pois, vaikka maan parast asiantuntija olisi halukkaasti käynyt tähän monessa suhteessa niin tärkeään työhön käsiksi. Viimeisen puolen vuosikymmenen aikana on nimien kerrunta toimitettu laajasti ja järjestelmällisesti ja olisi erinomaisen vahinko, jos ai-neisto jäisi käyttämättä. (Käytännössä se ei jää, vaikka suojärveläiset itse eivät osoittaisi asiaan kiinnostusta). Myös muuta kansanperinnettä, yhtiä elävää, on viime vuosina oteita suojärveläisiltä runsaasti talleen. Sama nuori opiskelija, jonka muistimerkkeistä kannilla laulemia julkaissimme Suojärvi I:n lopussa, on jatkuvasti askarrellut suojärveläisen kansanperinteen kimpussa. M.m. hän on tähän joutunut keksimään suojärveläisen sadunkertojan Viianovvin, joka on paras kansanomaisen tarinanaitaja maassamme tällä haavaa ja joka voisi sananmuka-

sesti yhteen meron kertoa kaakua kokonaisen vilkon, 10-tuntista työpäiviä tehdön. (Hänen satujansa on oteitu talteen nauhalle n. 60 tarina-tuntia. Hum, kand. Senni Timosen oli määrää kirjoittaa tästä suojärveläisestä merkittimlehdestä tähän samaan numeroon, mutta hän ei muuten töitensä takia ehinyt sitä tehdä. Toivoa sopia, että hän joskus vastaisuuudessa esittelee Viianovvin entisille pitäjäläisille).

Luulen edellä olevasta ilmenneen, että epäilemättä olisi tarpeellista tehdä Suojärvi III ja kuitenkin tärkeimmän asian olen jättänyt vielä mainitsematta: se Suomen Klondyke, mikä Suojärvi itsenäistymisajalla oli, odottaa yhä tutkijansa ja kuvaajansa. Tietenkin teoksessa on "Suojärven ihmeitä" käsitelty, mutta kovin pinnallis-

Leppäniemen koululaisia kuvassa 4. 3. 1937.

Suojärven kouluoloista

Ensimmäinen kansakoulu Suojärven alpiitti toimintansa 1887 Toristässä. Koulun otettiin vain polkaoppilaita ja sen ensimmäisenä opettajana toimi Ilomantsista kotoisin oleva Andrei Stroganov, myöhemmin muutti nimensä Sa-lovaaraksi.

V. 1887 vain päivää myöhemmin aloitti toimintansa myös Leppäniemen koulu, jonne otettiin vain tyttöjä. Sen ensimmäisenä opettajana toimi Emma Teittinen Savosta. Seuraavaan kansakouluun perustamista saatiin odottaa vuoteen 1895, jolloin aloitti Salonkyän koulu toimintansa, ensimmäisenä opettajanaan oman pitäjän poika, runonjohtaja Martti Hönne.

V. 1898 annettiin kansakoulun pöytäkirjaokset panti lisää vanhaa koulun perustamiseen. Asetus velvoitti kunnat jatkamaan alueensa koulupöytäkirjojen ja aloittamaan koulutoiminnan piirissä, mikäli lasten vanhemmat ilmoittivat vaipaennoiksi koulun vähintään 30 oppilaasta.

Hautavaaran koulu perustettiin v. 1899. Ensimmäiseksi opettajaksi tuli Martta Padatsu.

H. Suojärven maatalouden edistymisestä tähti kuohuvan kehityksen aikana on antanut hyvän kuvauksen paras alan asiantuntija, rajasetuntien ylläpitäjä, maanviljelysneuvos A. Korhonen. Mutta jos vertaata tätä esitystä siihen, mitä aikaisemmasta, kehittymätöntä ja perin alkukantaisesta maanviljelyksestä on kirjoitettu, huomaa, että Korhosen hyvä esitys on valittettavana suppea. Hänen käsittelemään aikana viljely pinta-ala kasvoi näet yli 200 %:lla ja koulun kiviakopeltojen lisäksi alustettiin viljelykseen etupäässä muheita suomaata. Mutta Klondykeksi Suojärven ennen kaikkea teki teollisuuden valtava nousu. Tietenkin sitäkin on teoksessa käsitelty, mutta surkean nukaisti: yhänsä vaivaisessa artikkelissa. (Tähän epäsuhtaan oli erikoiset syynsä, joihin en tässä halua kaivota), joka tapauksessa: kysymys on tehtävästä, joka ennemminkin tai myöhemmin täytyy suorittaa ja johon mahdollisuudet on olemassa jatkavasti, koska teollisuutta ja metsätaloutta, miin teollisuus perustui, käsittelevä tiastoillinen aines on tallella ja aina käytettävissä.

Luettele voitisi jatkaa, mutta edellä oleva riittänee osoittamaan, että yhä on Suojärven koskeva tutkimustehtävä, jotka ovat kansallisen historian kannalta tärkeitä ja joiden melkein valmiisaineisto vain odottaa muokkaajansa.

Kaitajärven koulutyö alkoi myös v. 1899. Koulu toimi vuokrahuoneistossa vuoteen 1929, jolloin rakennettiin oma koulurakennus. Koulun pitkäaikaisin opettaja oli oman kylän poika Vilho Markkola 1923 - 1940, työtoverinaan mm oman kylän tyttö Nastti Pullo 1926 - 1936.

Venäjäistämistöiminta keskeytti suomalaisten koulujen perustamisen. Sen sijaan Varpakylään perustettiin v. 1904 venäjän koulu ja tarkoitukseksi oli korvata suomalaisten koulun venäjänkielisiä.

Vapaampien tullen alkaessa taas puhaltta perustettiin suomalaisia kouluja, v. 1907 Kaippaesen, sitä seurasi v. 1909 Vegeruksen koulu perustaminen, myös Isoniitassa, joka kuului silloin Salmin pitäjään, alkoi koulutoiminta 1910. Venäjänsekkään eivät olleet toimintona. Uuden venäjäistämiskauden aikana perustettiin venäjänkielisiä kouluja niin, että v. 1914 oli niitä 14, mutta suomenkielisiä oli silloin edellämainitut 7.

Ennen Suomen itsenäistymistä perustettiin ennen kaikkea tohtorina Tiina Haimarin toimesta Iissä suomenkielisiä kouluja Korhovelte, Moiseinvajaan, Jehkiliän, Vuonoleeseen, Kiviäjäville ja Hyryylään, joka kuului silloin Salmin kuntaan. Sitten suomenkielisiä kansakouluja v. 1917 syksyllä oli 12. Lisäksi Amandeheralle perustettiin kansakoulu v. 1918.

Itsenäisyyden aikana perustetut koulut

Suvelahteen, muutamassa vuodessa muodostuneeseen asutuskedukseen, perustettiin kansakoulu 1925. Ensimmäiseksi opettajaksi tuli Johannes Raitasalo, tarronkaas ja määrätietoinen "ukko". Välikylään muutaman kilometrin päähän Suvelahdesta perustettiin myös koulu, jonka opettajana oli mm Antti Hietala.

Kun Suvelahden ja Välikylän koulupiirit yhdistettiin yhdeksi Suojärven koulupiiriksi, rakennettiin komaa keskuskoulu luterilaisen kirkon lähetyksille.

Mainittakoon, että Suojärven koulupiirissä Raikulaassa toimi myös apukouluhuokke, joka oli maaseudun ensimmäisiä. Sen opetusta hoiti Evert Ahvenisto. Itsenäisyyden aikana perustettiin lisäksi seuraavat kansakoulut: Kulkanselän koulu 1926, Huttulan koulu 1929, Kalliovaaran koulu 1935, Suojoen koulu 1936, Elionien koulu 1936, Torasjoen koulu Naistenjärven alpiitti toimintansa Kuhnammella alakouluna, joka ku-

ului aluksi Kaitajärven koulun alaisuuteen.

Näin v. 1939 oli toiminnassa yhteensä 23 yläkoulua ja 25 alakoulua. Oppilaita oli alakoulussa 904, yläkoulussa 1600 ja jatkokursseilla 325. Oppilaiden kokonaismäärä oli 2.829. Opettajia oli 67, joista alakoulussa 25 ja yläkoulussa 42.

Koulutoiminta 1942—1944

Sotatoimien alettua uudelleen ja sen mukana Suojärven jouduttua jälleen Suomen hallintaan palatsi siviiliväestö vähitellen takaisin entisille asuinpaikoilleen ja mukana tulivat tietysti myös lapset.

Sota oli kuitenkin pahoinpidellyt kouluja. Tuhoilta olivat säilyneet ainostaan Hautavaaran, Hyryylän ja Salonkyän koulutalot sekä Ig-

**SUORITAMME
KAIKENLAISTA KAIVUA
JA LOUHINTAA SEKÄ
MAAN- JA SORAKULJETUSTA**

Uudenoikailla: hydrovauilla RH-kaivinkoneilla, MH-4, RH-5, RH-6 ja HD-mallia, myös puskukoneita, telakuro-maajia, louhinta- ja kuljetuskalustoa. Yli 20 vuoden kokemus alalla.

LOUHINTA- JA MAANSIIRTOLIIKE

ALEKSANTERI PYY

Nurmikatu 17 — puhelin 8238

noitan ja Kalliovaaran vuokrahuoneistot. Myös kunnan komein koulu, Suojärven keskus kansakoulu Suvelahdessa, oli säilynyt. Muut 15 koulutaltoa olivat palaneet pörröksi.

Ensiksi koulutyö alkoi 5.2.1942 Varpakylässä. Seuraavana alkoi Hautavaaran koulu. Kaitajärven koulu saatiin alkaamaan 17.4. Hyryylän koulu aloitti toimintansa 4.4. Syksyllä 1942 väestön palattua aloitettiin toiminta useimmissa kouluissa. Myös monet entiset suojärveläiset opettajat palasivat jatkamaan keskeytynyttä työtään. Lukuvuonna 1943 - 1944 oli toiminnassa koulu 22 piirissä ja näissä oli 46 opettajaa. Oppilaita oli alakoulussa 563, yläkoulussa 950 ja jatkokoulussa 223 eli yhteensä 1.736.

Suojärven yhteiskoulu

Oman loppunsa ansaitsee Suojärven yhteiskoulu. Väestön lisääntyvä vakaavasti, kuten toisaalla olevista kirjoituksista käy ilmi, alkoi oman oppikoulun tarve käydä yhä ilmeisemmäksi. Jo lukuvuonna 1937 oli mahdollisuus ns. koettokou-

lussa lukea keski koulun ensimmäisen ja toisen luokan kurssi.

Varsinaisen Suojärven yhteiskoulun toimilupa saatiin 4.8.1938 kannatusyhdistyksen anomuksesta. Syyskuun 1. pnä alkoi työ kaksi luokkaa vuokrahuoneistossa Lietteen Välikylässä. Oppilaita oli I:llä 50 ja II:llä 46. Johtajaksi tuli maisteri Lauri Vihtala. Muita opettajia olivat maisteri Martta Surakka, rva Ester Kroggerus ja ortod. usk. opettajana toiminut Elias Huurinainen.

Koulun suhaudduttin hyvin yötämehisesti. Syksyksi 1939 saatiin oma ajamukainen tilieistä rakennettu koulu. Silloin koulu työskenteli jo neiluhokkaisen: kolmen väkännsen huokan lisäksi oli I:llä rih-nakkaisluokka. Oppilaita oli 129.

Talvisodan jälkeen alkoi koulu työskennellä Suvelahdessa v. 1943 kaksiluokkaisena. Toimintakausi jäi lyhyeksi. Viimeinen virallinen merkintä on opetusministeriön ilmoitus, että valtioneuvosto "ilkeuttia Suojärven yhteiskoulun kannatusyhdistyksen ylläpitämään Suojärven yhteiskoulun sirtymään Jyväskyläin maalaiskuntaan Tilka-koskelle ja siellä entisten oikeuksien jatkaa toimintaansa".

Kulkanselän koululaiset keuhällä 1939. Vasemmalla takana opettajat Anni Lesonen ja Niina Martiskainen. Koulu oli valmistunut muutama vuotta aikaisemmin ja patoi talvisodan aikana. Väitrahnan aikana aloitettiin uuden rakentaminen, mutta se jäi kesken.

Leppäniemen kansakoulun 50-vuotisjuhlista.

SUOJÄRVEN KODINI

Ajähö on algea mänyd monda vuotta vierhäimnyd, mänyd kymet talvalgea klerdänyd kezästä ysonoa vierahissa vierekälz kurjasssa kullekälz nälligö vierahil veräjil tundemattonil sijazil.

sin nuorai puolettu sin'gojn za'fokkah sivokta. Vejillid vai nuorazeka nygeäd käel langazeka lukku eäreh luiskahuubi za'fokkahi avandungi. Avoad verän, assud sin'gojn tuied taloin edehizeh. Käveled sid sin'gojn polkki tallusteled ukseh koki tartud käggh, avoad ukšen harppoad pehliiv'gi kynnyksen: johai tulidgi tubazeh peäzi perelyön per'vizeh. Suureh tšuppuh päi sid kezanyd edeh obrazan azetä, enzimäzeks' silmäd riš'iid paned poklonad parahad armois' Jumaloa alheled Toastoi Tavrahan aneled taloin väel tervehytš itšsellisgi lgeä pitkää. Tämän roadfin jällez vastas taloin väel zinnad kättš sanod: terveh, terveh telle, tervehyöd sid kerrod heille. Taloin vägi vastah tuloh hyväil miel elättš andah sanoh: Terveh, terveh tale, proidit per'v'ih peremmäksi, jaksai, jaksai, heitš kanktan, ana šarfa, paannah voornah, heitš šoapka, kindahadgi, panemmas ne yläpait'šai. Issu, issu, min sie tšijäid, ku päi tuied, minne villidä? Kyzelidh sid kuulmused sanellah kai elkmised.

Kyyhälyöd on kulvaktanuod vejed silmiz valahannuod. Hyvä teži on meijän olla uuzis kodizis elilg, vai nuo endizeed eloksed sijad armahad kodolozed Karjalain kodikyvizis omiz kodizis eleyöd ei hi konz mielez lähe unohkahl uuvutkole, hoz myö kuspäi kulgenemmas libo mlpsäi matkannemmas. Kuai jalga kapaheleloh hengi rinnaz rızahelloh ahnoz ajatksed viljijh duumad ku'šumattis männh kahlil Karjalain rahvahil suuren Suojs'ven joukkoril sinne kodiloih kuldasah ala'v'š aidoin, pehliiv'g peidoin, Eihäi meiz ken voi kieldes, ei voi kieldes, ei voi kšäkkie matkosmaz maista pehliiv'gi jätviliz, jogiloiz ylt'v'gi kulgenaz läbi kujozien mänyö välizel veräjien, ala'v'š aidoin, pehliiv'g peloin, sulazih synnyinajazih kallehll kodizaloizh katškelemah kadonnutte muštelomahsi mullozie: kul siel kodizis eletth roadfehuize roavokelidh, vierassa vastah okeith gošiazieba gošitelidh, midä kallekie kolssa löydv' per'v'izes parasta mlgy'i tarbehellista tavaroa brujazie kädch soadavia.

En sentšh kallekie eloksie kallekie kodiroadolozie rubie šis selvittelemäh oloksale ozuttelomah, käytelemmä tiedelemäh tuttavuzeh talozehen katšgomah omoa kodizisa per'v'izis hoz pikkarastis tavallista talohutta.

Taki muštattis talohuon kujoin randazel srojijun? sehi on minn oma kodil parembelista en mie e'gih. Läkket minun ker lähemmäksi tšihä taloih vierahakel.

Neuquemma portahad plened harppaommas harvad strupehäd ravoammas seinärandaista talloammas taloin vierusta portahien pehän peksemmä vlereh verän vierähämni. Ei siel ole ovikellino lajemalasta ukulitukuo, on vai ukšen ulgopuolal veräkervan koljel rannal pyözytš raudani rengaz kokkutkos kodizeh mähänes taloiha tulles šukot'v'šie. Oh vie veräjän läbi kalvetta lonkkoni plehi,

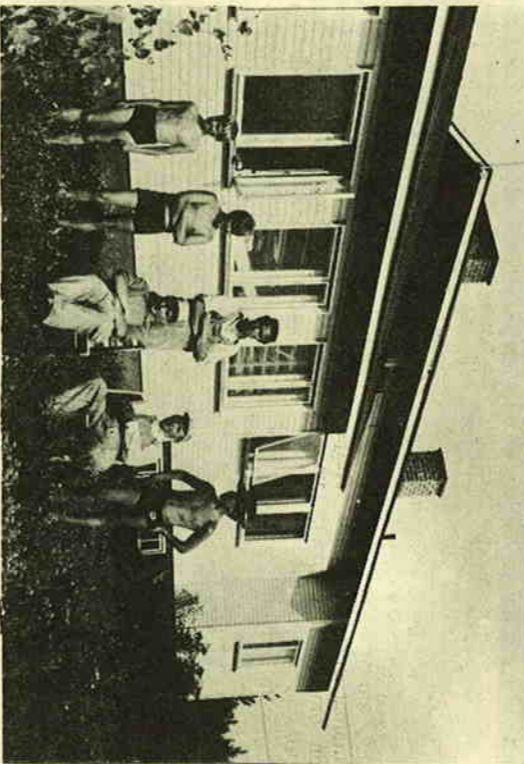
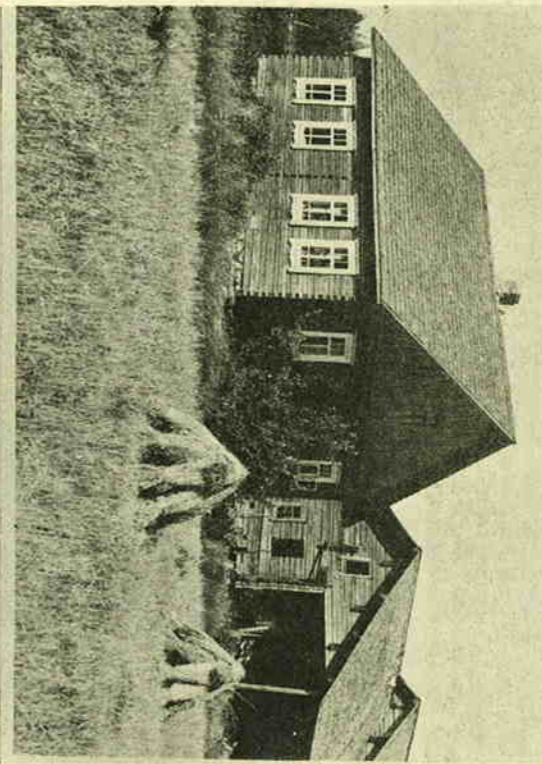
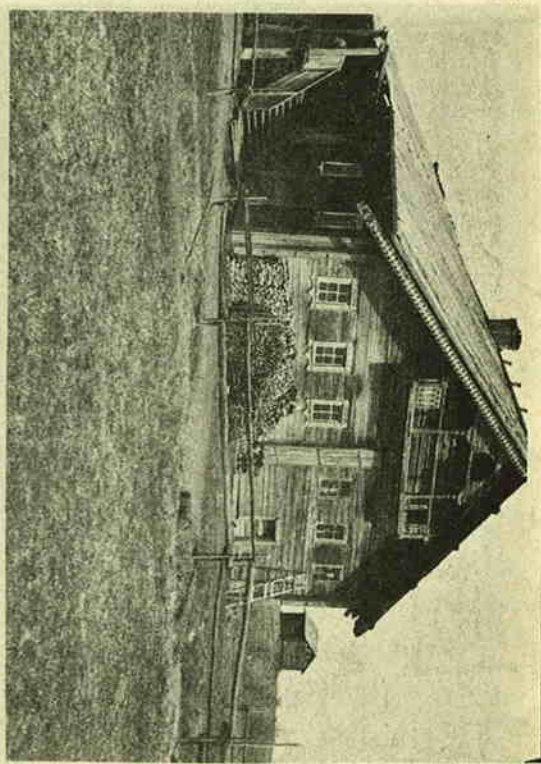
suuri, leve loahani, sen peil ripputi käziä'te silmien, käzien pestäkke. Käziapakka kone'škazes sih näid silmäd pyyhittihet. Tšupuz loahannan tagana oli kodoine kolpit'v'ša, kolpit'gaz karzinah ukai tuli toegieh avatuksi kartohkazie, nagristagi tuuves padah pandavakoi. Kolpit'šan peil seinäs kiinni oli rundigal sijani, sinne ät'ied azeteldh omil kohil sijoteldh: tšoaskad, bloškad, stokanazed, stau'šad, gruuškad, torielkazed, soahkarnikad, suolavakad, härkkimed dal pavaritšad, siitad, sieglad, rätitelized, vilkad, veitšed, luizikkazed, maidopoad dai molosnikad. Verput'v'gi kauban kerai oli kolpit'v'šazen korval, päret'šikka tulda pideg oli ahnoz päših ofšal. Pätših hokas pä'gazalauvval oli hyvä lämmitellg, pešonkazes sukkie pideg alaziegi kulvakella.

Peritšupuz kättyd rippuni vivun agdaz lieštai, helini, boabo lasia ilikutteili uneh hyväh ilmotteili, kuozelin ker langoa kezši värt'v'inäzel pyörtteili, libo rukkie jallal polgii toizel lasta souvatteili. Toit'v'gi moamo pol'villhe kättyön rinnal ryoštähine, nenga lapsel häniie andoi libo tšolilh malduo koadoi. Pä'šalandaoh lähimbäni toizeh per'v'ih ukai mäni, siidh uksez pyörtähämni gorrit'v'šaisista katšahammas: uksez mänyö obrasani suurez tšupuz näid se oli, toizes tšupuz sundugani voatkehuize pietkih miz, sen peil ripputi zirkkaloil, sih sai kat'v'šno šuorenduzez. Oh siel vie stolašgi kolme, heitš stulavistagil. Suuril puoliet pitkät päv'gi sanottih vai lešankaksi, lešankazel villus tulduo hyvä lämmitellg selgek, toizel seinäil grava'v'izes moala hyvä lämbimäzes. Svöumazed kui svödy ollah väitšad tšyvveksi kul tullaah kalleki školas noustah ešreh obraszh päl pyörtähelšh silmäzed sid rät'v'etähgi Jumalasta kileštähgi, emändie dai taloin vägte paasibozi paliktah vie.

Alga broidil, päiv'š kuluh vierhad kodih lähtelšh kauhntanan dai šarfan voornaz pehlie pandavak' otelah. Kättš andaad lähtiezi kagloa vie sid sevätšhgi brokkehoin kerai erelah talit'v'gi käymäh vie ku'šntah, tervehyale ylen äljg kakkiešh vie kodih viljg. Vierahazie soatamahgi portahienpeh, lottomakasi, käyväh ahnoz than talen tolt'v'gi joamarandah salten. Olen tell nyd ozuttannud omil sanoin sel'v'itšänyd pätšyš omoa kodizis

armasta synnyinajalasta. Ei se kodil ollud suuri ei hi kahlia puolin tšomas ei se ollud enek vazi val olli se sentšh om.

Ei siel ollud verjohekuo vetš gromaz lirtutella, vezi pidi kalvoz kandoa suuret korvot koronnolla libo kätzil kilkutella kabel vieralal riputella. Ei vie ollud konehpuzo buunkku pleil kätzil vezuo punkazes voattied s'iraljja hähänez survuo, huuhella. Ei siel ollud vtemkriol ei hi omie tuomarilol, elotih val endizelleh pälviz toizeh kerzelleh. Tarkkah muštah tšmän talen nähnyd omil silmiz kälken ken on syndnyd Karjalaz kasvannud omaz kodizes. Nuoremmad tvö kuulgoa tšmuk muštakkos vie kalkki nämi, midä toastil, moamoli oli elimästä, olemästä.

Nämä kuvat kertovat suojärveläisten asunoloista ja niiden kehityksestä. Yhessä talonpojan talo vuosisadan vaihteessa, keskellä maanviljelijän talo talvisodan kynnyksellä ja alhna suojärveläisen pientytöäjän koti sodien jälkeen järkeen Kaajanin maalaiskunnassa.

ainoz roaduo uuraustuks päiväid pitkät väzymättis rublemazed lebeämättis. Tell näh kalkki roadied roattih tokäi ahnoz mielez pietth. Olgoz ahnoz ädä mieidä midä vanhemmadgi ollah pakska toatoin, moamolin kieldä samad tuttavaksi tullah. Elgä näid unohakkos mlpsä milloin makkanettis, ahnoz näidägi muštelgoz kuspäi lgh kulgenetta.

VAMMARA

om. MATTI SIPONEN

Valtimo
(Suojärvi, Suvilahhti)

Muistelmia suojärveläisten uskonnollisesta elämästä

Suojärvi oli maamme itsenäistymiseen saakka melkein puhtaasti ortodoksinen pitäjä. Luterilaisista oli siellä vain vrtkakunta ja jokat mutt sellaiset perheineen. 1910-luvun alussa oli heittä hiukan yli sadan hehgen.

Suojärven ortodoksinen rahvas oli harvaasti uskonnollista. Uskonto liittyi hyvin läheisesti heidän elämänsä ja artiseen työnsä. On ihmeellistä, että vaikka entisajan ihmisillä ei ollut inkutaitoa eivätkä he niin ollen voineet lukea Raamattua, silti he monissa perinteellisissä elämäntavoissaan noudattivat Raamatun antamia ohjeita. He kai panivat tarkoin mieleen papin opetukset. Oli myös sellainen tapa, että kun joku kyläläinen kävi kirkossa, toiset tulivat kysymään häneltä, mitä pappi kirkossa puhui.

Jokaisessa kodissa oli kaikkien huoneiden nurkassa ikoni. Sellainen oli myös ruoka- ja vilja-altoissa. Aamulla kasvojen pesun jälkeen mentiin ensimmäiseksi ikoniin eteen rukotilemaan. Samoin tehtiin illalla ennen nukkumaan menoa. Ruokarukoukset aterian edellä ja jälkeen kuuluivat ilman muuta asiaan. "Rukotilkaa lakkamatta" sanotaan Raamatussa (1. Tess. 5:17). Tätä kehoitusta suojärveläiset noudattivatkin, tietenkö vai tietämättään. Rukous kohosi useasti heidän sydämeistään Taivaan Isän puoleen.

Suojärveläisten koko elämä keh-dosta haetaan oli Jumalan yhteydessä elämistä. Kun äiti kapaloi vauvan, niin lopuksi hän teki ristimertin lapsen ylle. Samoin tehtiin silloin, kun pieni lapsi pantiin nukkumaan. Eräs ison talon emäntä, joka meni yövolle viimeisenä, kävi ennen nukkumaanmenoa siunaamassa ristimertkillä lapset ja nuoret, sekä omat että vierana olleet, jotka källöin olivat jo maassa. Jumalan suojustukseen jätettiin perheensä neljän lapsenkin. Kun esim. äiti lähetti lapset ulos leikkimään tahi kylään, olivat hänen viimeiset sanansa heille: "Wängiä Jumalan ker". Samat sanat saivat kunlla myös alkusitkään ehtneet nuoret lähessään kotoa jonnekin. Ja kun nuori perheensä lähti kotona maalmalle, niin ennen lähtöään hän meni ikoniin eteen ja hartaasti silmiä ristien pyysi Jumalan siunasta uudelle elämälleen.

Lasten kouluun lähettämisenkin tapatti tihlalisemmin kuin nykyään. Ensimmäisen koulupäivän aamuna äiti syytyi tuoksuksen ikoniin eteen, kutsui lapsensa vierensä ja yhdessä he sitten ristivät silmä silmiä ja rukoiivat. Näin äiti pyysi lapsilleen Taivaan Isän suojelua ja siunasta. Samalla hän onnalla esimerkillään opetti lapsia kääntymään elämän härkässä valheissa Jumalan puoleen.

Käsivä "Kunniotta isääsi ja äitiäsi" noudatettiin itsestään selvänä asiana. Ei tullut mieleenkään sanoa vanhemmilleen vastaan. Ja kun lähdehinkylään, pyydettiin aina vanhemmilta lupa. Näin tekevät myös alkusitkään ehtineet nuoret. "Kaikki, minke teette sanalla tai työllä, kaikki tehkää Herran Jeesuksen nimessä", sanoo Raamattu (Kol. 3:17). Siltä ohjetta suojärveläiset noudattivatkin. Töitä tehdessäin he kohottivat rukoushuokauksiaan Jumalan puoleen. Esim. kun emäntä alusti leipätaikinan, hän lopuksi teki ristimerkin taikinan päälle lausuen rukouksen. Ristimerkin tekoon liittyi aina rukouksen lausuminen joko puoliaikaneen tahi itseksään. Ensimmäistä leipää tahi piirakkaa uuniin pannesaan emäntä lausui puoliaikaneen: "Herra Jeesus Kristus sinua". Viilankäyvön edellä keväällä

isäntä toi siemenyviä plenessä astassa ikoninurkkaan penkille, syytyi tuoksuksen ikoniin eteen, kutsui jyvät ja rukoihi nille Jumalan siunasta. Sitten hän sekoitti sinunat jyvät muiden siemenyvien joukkoon. Näin hän teki erikseen kullekin viljalaadulle: rukille, ohralle, kauralle, vehnää ei alkasemmhin Suojärvellä viljeltä. Kyivämään lähtessään isäntä ensin rukoihi ikoniin edessä Jumalaa siunaamaan vuoden sadon. Kun hän sitten meni pellolle viljankäyvöön ja pani jyvät kyyvöökseen, hän ensin teki ristimerkin ja sitten aloitti kyivämisen.

Edellämäinittu kuajminen eli suitsuttaminen tapahtui siten, että pantin sepan tekemään hemkkuhaan tulista hiiltä ja sen päälle gludadana eli suitsutuspihkkaa. Sitteen kauhaa heilutettiin hiljalleen ylös ja alas, jolloin gludadanasta nousi hyväntuoksuisia savua.

Syksyllä, ennenkuin ensimmäisen kerran lähdehink leikkaamaan viljaa, ristittiin silmä ikoniin edessä. Leikkuum loppuvaiheessa jätettiin pellon reunaan vähäsen leikkamantonta viljaa pystyvyn lhtustille. Siinä sanottiin "Spussan parraksi" tahi "Pyhän Ilhan parraaksi". Siltä on ohje Raamatussa (3 Moos. 23:22).

Karjanhoidossakin turvauduttiin rukoukseen. Varsinaisia laulunmaita ei ollut, vaan lehmäiläheettin kesäisin "meitsän", missä ne etsivät ruokansa ahoilta, korvesta, jokivarsi- ja ojanvarsinurmilta y.m.s. palkkilla. Emännillä oli huoli patist siltä, tulevatko lehmät iltaisin kotiin ilman esimistä, myös siltä säilyvätkö ne karhuilta. Sen vuoksi he päästässään keväällä lehmät ensimmäisen kerran laitumelle, hartain rukouksin ja monin perinteellisin menoin pyysivät sekä Jumalalta että karjaa suojeluvilta pyhäitä Jyrgillä ja pyhäitä Mikkulalta varjelusta karjalleen.

Talvella, jolloin lehmät olivat navetassa, emäntä sulkiessaan ilalla navetan oven lausui rukouksen. Jotkut tekevät silloin samalla ristimerkin oveen päin. Eräs emäntä kertoi, että niin kauan kuin hän itse hoiti karjaa ja rukouksen kera sukli navetan oven, pysyivät lehmät terveinä, mutta sitten kun taloon tuli minä ja tämä alkoi hoitaa lehmä ilman rukousta, ilmes tyi lehmien sairautsaa.

Raamatussa sanotaan: "Eläkää rauhassa keekekänne" (1 Tess. 5:13) ja "eläkää sovussa" (2 Kor. 13:11). Sopu valitti Suojärvellä kylälaisten kesken. Eräs styrjäkylän emäntä sanoi allekirjoitaneelle: "Nyrgesd ihmised ollah koulu ei maltea (osata) ehtä. Myö emme-gö malltan (osanneet) lugte emme-gö kirjuttua, vai sovus elimmo. Kogo kylä ol i kui yhtiä perrehtä". Hyvää naapurisopua osoitti min se, että talloiksi, joita pidettiin usein, mentin joukolla naapurial auttamaan. Samoin lainattiin mielellään naapurille erilaisia esineitä.

Edellämäinsemami emäntä kertoi, että kun heidän kylänsä eräaseen taloon ostettiin kylän ensimmäinen separaattori, saivat naapurit käydä siellä "laske-massa" maltonsa. Samalla voititi tarinoita naapurin kera.

Suojärveläiset olivat sydämellisen vieranvaraisia. Silhen aikaan, kun ei vielä ollut tapana tarjota vieralle kahvia tahi ei ollut varaa ostaa sitä, tarjottiin vierailulle tilalle naapurille mitä talossa oli, esim. piirunaa, pyöröädi, lantuhauti naurispastikkaita, näivöriäppö, samana päivänä paistettua paastoleipää rakkamaiden kera tahi kasteaikalana siemen kera y.m.s. Harvinaisemmille vieraille paistettiin aina lehtu ja vielä harvinaisemmille ja melustille vieraille keitinpivaat.

Praasniekkapäivinä kestitettiin kaikilla, jotka taloon tulivat, olivatpa he tuttuja tahi tuntemattomia. Siltä pidettiin kunnia-asiana ja kristillisenä velvollisuutena. Olettiin sitä mieltä, ettei kukaan köyhä ja juoti vieraita, päinvastoin siltä oli vain siunasta talolle. Llenevätkö suojärveläiset olleet tietoisia apostolin Paavalin kehoituksesta: "Älkää unhoittako vieranvarasautta, sillä sitä osoittamalla muutammat ovat tietämättään saaneet pitää enkeleitä vierinaan" (Hebr. 13:2).

Vatnajätkään ei unohdettu, vaan määrättyinä päivinä käviin kaimoilla rukotilemassa. Mennessä otettiin kolme katajanoksa: Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Tapa juontanee alkunsa siltä, kun naiset hyväntuoksuisia yrttejä mukanaan Katajanoksilla kuajittiin hauta ja samalla rukoihiin Jumalaa vanaajan seliun puolesta. Sen jälkeen syötiin mukana tuottuja leijuja tahi muita leivomaisia vainajan kera, jonka uskottiin oleen siinä läsnä. Mahdollisesti oihkin.

Paastoajat ovat hiljentyminen aikoja. Mitään maallista huveja ei silloin järjestetty. Ei niitä ollut lauantai-iltaisim muukaan aikoina, vaan lauantai-illat, jolloin kirkossa toimitettiin jumalainpaltuus, viigilla, olivat pyhitettyjä aikoja. Nuorisoidn piti sitä asiaa atvan luonnollisena. Rautatien rakentaminen toi sitten pitäjään tuhansittain ihmisiä muualta Suomesta. Näimähän eivät paastoneet, eivätkä pyhitäneet lauantai-illoja, vaan pitivät tanssiaisita ja muita huvitlaisuuksia näinä hiljentyminen aikoina. Se tuntuu patikkakuntalaisista ensin pahalta. Salojen ympäriöimän Suojärven rauhassaan emäntäin oli tullut vieras häiritsejä. Muodostamassaan asutuskeskuksessa se harjoitti suuren maailman rauhantonta menoa muuttien Suojärven elämän vällän toisenlaiseksi kuin mitä se oli ennen ollut. Juna toi siis Suojärvelle myönteisten asiain ohella paljon kielteistäkin.

Olen tässä kertoillut lyhyesti eräitä kohtia suojärveläisten elämästä osottaakseni, miten sunressa määrin uskonto liittyi heidän elämänsä ja toimintoihinsa. Puhun lopuksi muilla suuremmalla ja laianan Suojärvi II kirjassa sivulla 108 olevan lehtori Dimitri Tarvasahon arvoستلun suojärveläisistä: "Suojärven yksinkertaisen ja köyhän rahvaan sydämessä oli voimakas ja lapsenomainen usko. Juja toivo ja tosi kristillinen hurkaus-elämä".

Pajon suojärveläisten vanhoja perinteellisiä tapoja on siirtynyt tai on siirtymässä umhoon. Viime vuosina on kumminkin useella paikakunnilla alettu vietää praasniekkajuhlia. Oltisi toivotettava, että kukaan omassa elämässään herättelisi eloon muitakin arvokkaita perinteitä, mm tässä kirjotuksessa mainittuja. - L y y l i H o m e.

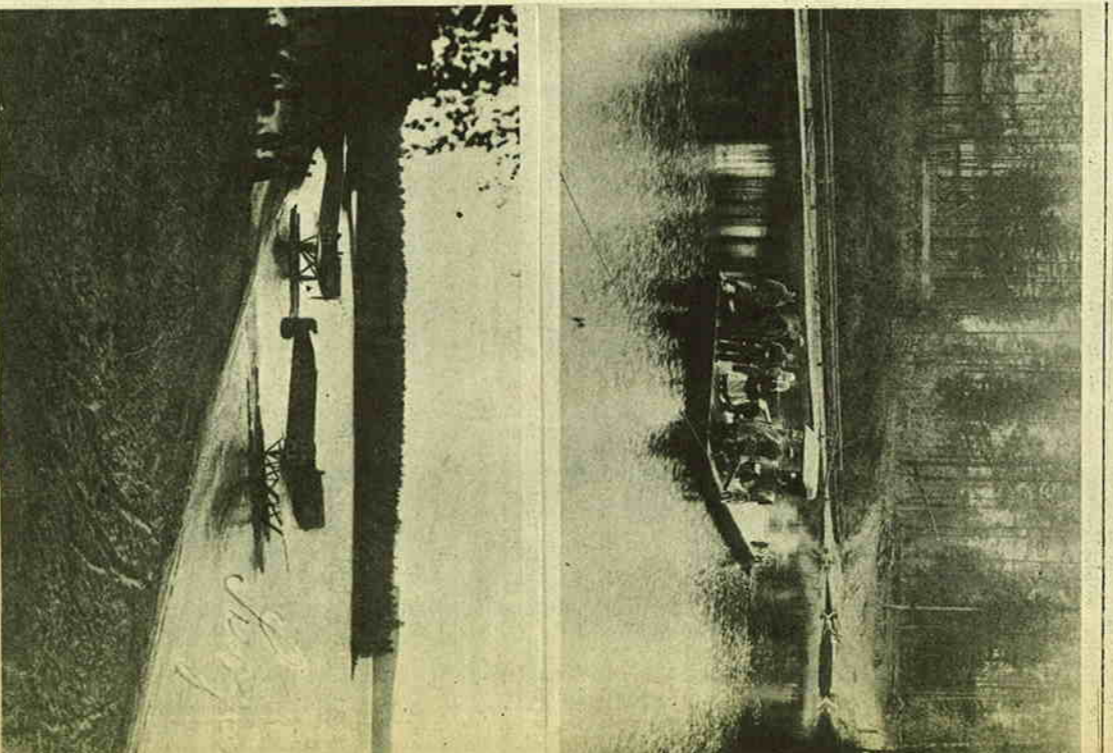
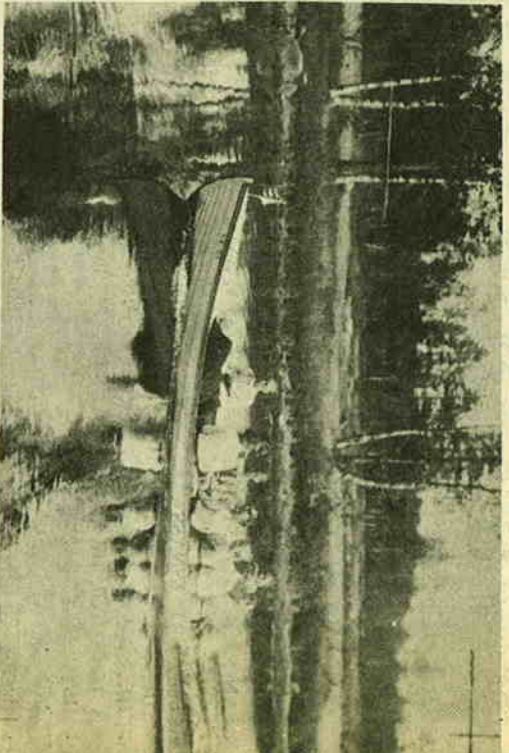
KIOSKI
IVAN KANERVA

Välilmo (Suojärvi, Vainenkylä)

K. PERHOVAARA
MAKINEN PORI KALASTA

— kajaani — Kätkönkuja —
Puhelin 4546 ja 4547

KOTOPITÄJÄSI SUOJÄRVEÄ

Rauhalliset ja pelikirkkaat vedet kertovat sinulle entisestä kotiseudustasi. Yhinnä: Väkeä menossa praasniekkiaan Kivijärven Sipe-tiaan v. 1938. Keskeillä: Kun menti Hyrylässä, käyvit tässä lossia.

Alhina: Lentokoneet lähtövalmiina Suvilahdessa.

VALTER FILIPPOFILLA PITKÄ KAUPPIASURA

VALTER FILIPPOFF tietää jos kukaan, mitä on seisoa tiskin takana ja palvelulla asiakkaita. Hän on näet toimint kauppianaan jo kokonaisia 58 vuotta, eikä vielä ole tietoa, milloin tuo päivätyö päättyy, sillä huolimatta 73 ikävuodestaan hoitaa hän edelleen omaa sekatavara-liikettään Valtimon aseman läheisyydellä. Näin hän kertoo:

- Aloitin kauppiasuran jo isäni Jemella Filipoffin liikkeessä noin 15-vuotiaana Suojärven Varpakylässä. Itse en muista tarkalleen ensimmäisiä kokemuksista asiakkaiden palvelemisesta, mutta jotkut tuttavat ovat jälkeempään sanoneet, että juuri ja juuri pää oli pojalla näkynyt tiskin takana, kun jo kauppa teki.

En muista tarkkaa vuosilukua, milloin isäni perusti omaan liikkeeseen. Hän oli aluksi puotiipokkana Petroskoissa ja sieltä hän sitten

tuli ja aloitti oman yrityksen. Isäni eläessä (hän kuoli 1916) haettiin tavarat Petroskoista. Kuorinanhakumaka kesti kolmisen nukana. Kauppa kävi hyvin, vaikka kauppoja oli Varpakylässä muus-takseni viisi kappaletta. Asiakkaita riitti, sillä kaikki Varpakylän lähtkyihen, kuten Hukalan, Vuondeleen ja Jeroisten asukkaat kävivät ostoksilla Varpakylässä.

Isäni kuoliha 1916 jatkoin liikeitä äitini kanssa Filipoffin perillisestä nimellä. Suomen itsenäistyttyä tavarat piti rahdatta Sortavalan kautta Karjalikkeeseen. Kuuluvaa, kargasta, työvälineitä ja ruokatarvikkeita. Monesta asiakkaasta tuli valtuusia, jotka usein istahitivat kaupan penkille "stariinoinaan" ja kertomaan parahat "kaskut". Mieleeni on jäänyt erikoisesti Isukka Igmol, Ukko Timonen ja Peku, jotka ovat jo kuolleet.

Talvisodan aluetua piti kauppa lopetttaa, mutta välirauhan tultua

Suojärven suurista tukkisavotoista

SUOJÄRVELÄISTEN TALOILLISTEN KOHDALLA TAPAHTUI TAIVALLAAN KAHDENLAISTA ITSENÄISTYMISTÄ: ENSIKSI SUOMI PÄÄSI ITSENÄISEKSI VALTIOKSI JA TOISEKSI SUOJÄRVELÄISET TALONPOJAT SAIVAT HALLINASSAAN OLEVAAT MAAT OMAAN HALTUUNSA NOIN VIIDEN VUODEN KULUTTUA SUOMEN ITSENÄISTYMISESTÄ. SILLOIN SUOJÄRVELÄISTEN TALONPOIKEIN MONIKWAMENVUOTINEN UNELMA TOTEUTUI, HE SAIVAT MAILLEEN PERINTÖKIRJAT JA TÄYDEN OMSITUSOIKEUDEN.

Vaikka suojärveläinen talonpoika usein asuihin ennen Suomen itsenäistymistä keskellä aarriometsää, hänen oli lähdeävä tukkisaavottaan kauas Venäjän puolelle, sillä lampuotokouskissillaan halitsenista metsistä ei talonpojilla ollut lupa metsiä myydä. Kenellä ei ollut mahdollisuutta lähdeä savottaan Venäjän puolelle, hänelle järjestyi rahana jooa Suojärven - Koirinjojan välillä. Varhaisempina aikoina Annantehtaan vielä tolmessa ajettiin rautaa Annantehtaalta aina Petroskoihin saakka.

METSÄKÄUPAT ALKAVAT JA TUUKKISAVOTAT KÄYNNISTYVÄT

Talonpoikien perintökirjojen saannin alkoiin alkoi valmistua myös Matkaselän Suojärven rautatie. Silloin alkoiivat Suojärven eteläisen hoidoalueen valtionmetsissä erittäin suuret tukkisavotat. Kun rautatie tarvoitti Suvilaiden, pyssyttyivät useat puuta varayhtit sahalaitokseensa rautatien lähetyville. On selvää, että Suvilaiden Kaipaon ympäristössä rupeisivat metsäkaupat käymään ja sen seurauksena suuret tukkisavotat alkoiivat pyörä. Teko- ja ajomiehä tarvittiin runsaasti. Kun oman pitäjän alueen hevoset ja miehet eivät riittäneet, alkoi ennemmekäntön muuttoilike Suojärvelle tukkisaavottoihin musta pitäjistä.

Useista eri maakunnista saapuneiden ajomiesten rekin jalasten radevähi oli kaikilla erilainen. Rekimalleja oli kaikenkärvaista. Suojärveläisillä itsellään olivat hakki-reet tukkitrehtä. Suojärveläiset tutustuivat muiden maakuntien rekimalleihin ja huomaisivat kannu-lais-pohjois-karjalaisen reen ns. pankoreen oma rekiä paremmaksi. Pian pankorekiä syntyi joka taaloon. Keski kuitenkin kannan, ennen kuin päästtiin samannimisiseen radeväähin metsätyömaille. Muistaakseni puuta vararirimat antoiivat suosituksen, että vain määräytymittaisilla radeväähimtoilla va-

rustetuilla rekiöillä pääsee heidän firman tukkille puuta vararadajoon. Tämän suosituksen omaksumivat kohta kaikki hevosmiehet ja kolmekymmenluvulla oli kaikilla joo samannimittainen radevääh rekiöissä.

SAVOTTALAISTEN MAIOTUS JA RUOKA

20-luvulla eivät puuta vararirimat tehneet tukkityömaille minkäänlaisia majotuskämppejä, vaan jokainen sai majotuksen suhteen tulla kolmeen omiin voimiin. Firman antoiivat kyläkin luvan hevospuurukalle oman mökin tekoon palstalleen. Maksettiinpa mökin teosta pieni korvauskkin. Mökki tehtiin melkein maan sisälle, jos siihen maaston puolesta oli mahdollisuutta ja se tuli vain yhtä hevospurukkaa varten. Siis noin neljälle vihdelle hengelle riippuen teko-miesten määräästä. Mökkitin tehtiin kivikuvas jase oli luonnollisesti sisäänlämpivä.

Hevosuota tehtiin kämpän viereen siten, että sidottiin närevisaksilla aidokset ikäänkuin keuhkiksi puusta puuhun ja siten laitettiin havupuita tuulen suojaksi. Katto tehtiin myös havusta. Yrvenmättä hyvii, ettei hevonen ruvennut makuulle koko talvena ja siitä huolimatta oli valmis päivästä toiseen tukkiuormaa veltämään ja piiskan läimäkyksiä vastaanottamaan. Hevosta ruokittiin hyvii. Noin 60-kiloisen sekki ruisjauhua tyhjenettiin vilkossa appeseen ja kaurat sekä leivät päälle. Hevosten ruoan suuteen ei pihistetty, vaan annettiin pollen syödä, minkä lisäksi. Mutta päivällä ei myöskään pihistetty kuorman ja piiskan suhteeseen, vaan kumpaakin oli tarjolla riittävästi.

Miesten ruokana oli leipää ja läskiä. Läskistä tehtiin lotnaa, niin kuin siihen alkaen metsien miehet nimitivät läskistä tehtyä kasti-

ketta, ja siihen leipää kostutettiin. Perunoita ei käytetty, koska ne olisivat talvella paleluneet, tai mökin kuumuudessa palstuneet ennen alkajaa.

Mökissä saattoi olla litayöstä jooa seitsemänkymmentä lämpöastetta ja aamulla ehkä muttanpä päivällä miesten poissa ollessa oli pakkasasteita. Myös riisi- tai ohrarympuuroa keitettiin veteen ja sulalla voilla maustettuna syötiin. Juomana käytettiin "tsajua" ja kahvia.

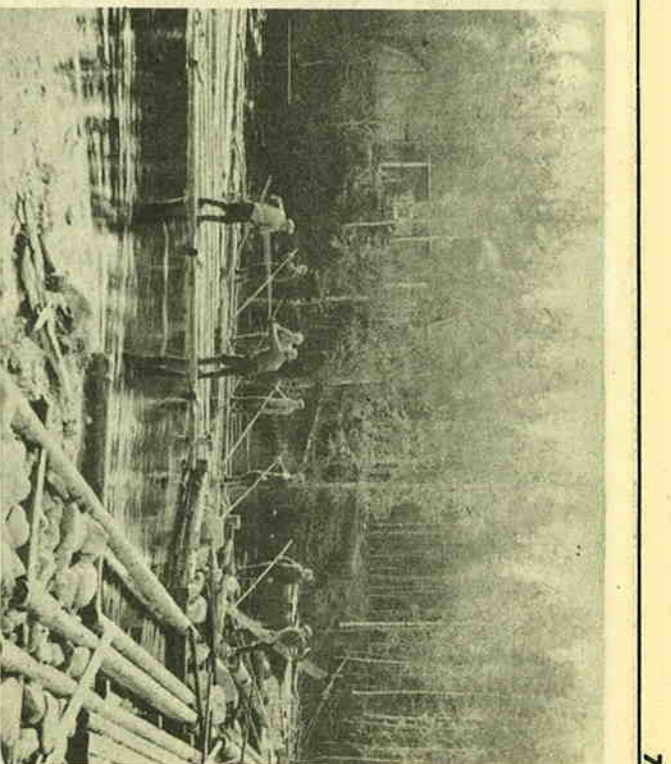
Mainittakoon, että ulkopalkkakuntalaiset hevos- ja tekomiehet eivät yleensä tehneet mökkejä, vaan ajoivat meluummin kymmenen kilometriä päästäkseen taloma joutukseen.

Tukkipalstan rakennetun mökin läheisyydessä ei aina ollut vesisipaikkaa, minkä johdosta vesi oli sulatettava lumesta. Hevosta juotettiin tukkitten varrella olevista puuroista. Näin ollen hevonen sai usein olla janoina.

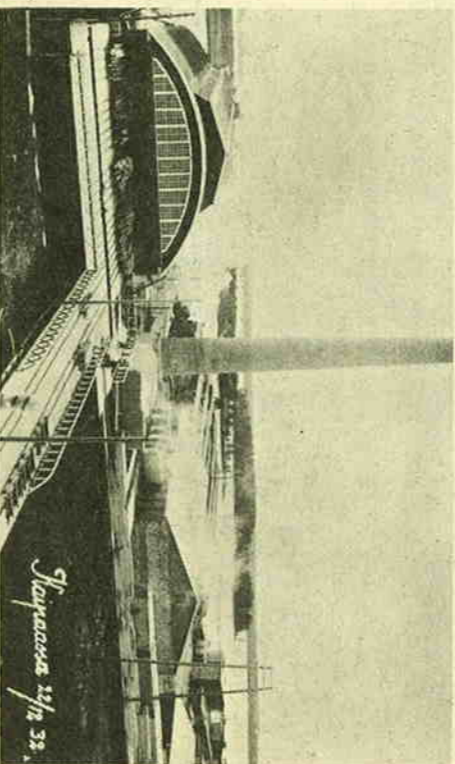
MITÄ PUUSTA MAKSETTIIN

20-luvun alkupuolella ei tukkitarvon latvoja käytetty, vaan puuta vararirimat ottivat tukkiryngosta vain brimmaosan. Samoin firmat maksoivat puusta, minkä halusivat, sillä puuta oli tarjolla yllin kyllin ja leimikoita ostettiin ainoastaan hyvien uittoväylien varsilta, mistä pystyttiin tuki uittamana suoraan sahan altaaseen. Maininnan ansaitsee, että Hyrsylän mukkan seudun metsät pysyivät uittohaidoillisuuksten puuttuessa talvisotaan saakka nolla-alueena. Tletyshi firmat ostivat lopulta sielekin, mutta hinnat olivat sen mukaiset. Jos käyttäisiin sanontaa suolarahinmat, se olisi paikallaan.

Hevosmiehes oli 20- ja viejä 30-luvullakin alkupuolella tekomiesten isäntä ja kaaböyri. Firma maksoi verkoitit ja samoin tiit vain hevosmiehille ja hevosmiehet edelleen tekomiheilleen. Mitään verojen pidäyksiä ei ollut. Tukkipalsta piti tehdä loppuun, jos jätti kesken palstan tukkineon tai ajon, niin puuta vararirima pidiätti hevosten miehen tilistä 500 mk. Se oli melkoinen sakkoraha. Esimerkiksi sen aikainen nuoremalle työnjohtajalle maksettiin kunkaudessa palkkaa noin 1000 mk. Eikä tekomihe-

Katijärven tammela. Takana uittoyhtiön talo, joka oli »voigonkavien» majotuspaikkana.

Kalpaan saha.

keskimääräiseksi ansioksi voisi laskea enempiä. Näin ollen palstan keskenerekseltä jättämistapaksissa puolen kunkauden palkka jäi firman hyväksi.

TYÖN PITI OLLA ENSILUOKKAISTA

Tukit ajettiin uittoväylien varsiin kuorittuna. Tosin jotkut firmat teettäivät ja uitattivat tukit mustana, mutta niitä firmoja oli vähän. Kuorimiehen oli suoritettava huonellisesti. Jos tukin pinnassa löytyi russakan kokonin musta laikka, niin heti saivat tekiät muistutuksen. Tukkihaanissa tukit piti olla hyvässä järjestyksessä ja tukkien latvapäät viivasuorana. Tukkihaanijärjestystä voitaisiin verrata vaikkapa nykyisin kaupunkien asemakaavajärjestykseen. Vaikka tukit kuorittiin puhtaiksi, ei sillä tunnut olevan merkitystä kävijänössä. Esimerkiksi Amuksen Puuhike Kalpaan sahalla pollettiin

katkittu tukkien sahausessa jääneet pinnat. Siellä sahan kuppeella paloi "rimahelvetit" yöitä päivää, viikosta viikkoon, kunkaudesta kunkauteen ja vuodesta vuoteen. Tekee mieli näin jälkeen päin kysyä, mikä merkitys tukkien puhtaaksi parakaamisella oli, sillä uittoa silmäläpätään ei russakan kokoisilla muusilla läiskillä ollut mitään merkitystä. Jotain klusantekoa on täytyntä olla firmojen taholta savottalaisia kohtaan.

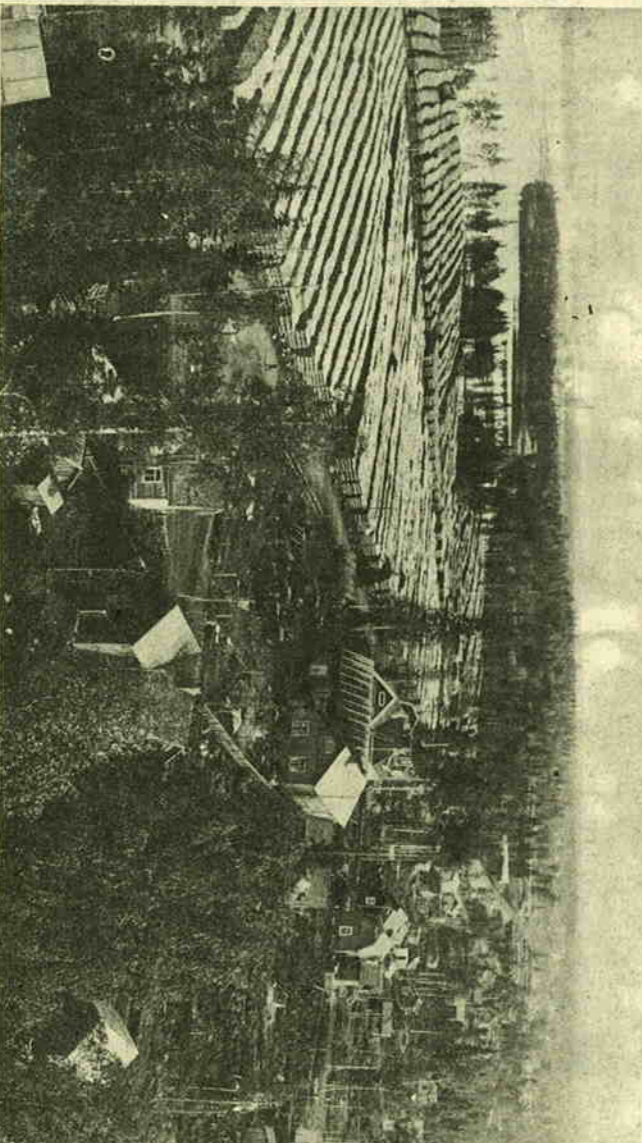
KEHITYS 30-LUVULLA

Suojärven savottatyömaille alkoi 30-luvulla tapahtua myönteistä kehitystä majotusoloihin nähden. Varsinkin metsähallituksen työmuovivälin tienoilla pystyttämään kämppiä miesten majotusta varten sekä hyviä talleja hevosille. Muut isommat firmat seurasivat metsähallituksen esimerkkiä. Kämmille tuli yksityisyrityttäjiä kauppiaita ja ruokalan pitäjä miestenhyvinvoinnista huolehtimaan. Lopuksi huomautan, että alkupuolella mainittuista firmantimtyksissä tarkoitin myös metsähallitusta.

aloitin taas Varpakylässä, nyt omalla nimellä. Silloin kauppa kävi kuin "riihen puhti" erittäin hyvin. Toistaan oli puutetta tavaroista. V. 1940 meinin naimisiin suojärveläisen Kaivosien kylässä olevan Kirsin Iivanan vanhimman tyttären Veeran kanssa. Siitä lähtien olen me yhdessä pitäneet kauppa.

Välillä oli kolme vuotta Kivijärvellä. Myös siellä kävi kauppa hyvin. Valtimolle tuln 1947, jossa alkusi vuokraasin Vänskän omistaman liikkeen Valtimon Hiekkalahdesta ja myöhemmin ostin sen kokonaan itselleni.

Nyt alkaa tuntuu siltä, että kohta pitää varmaan lopettaa. Onhan sitä tullut oltuakin tiskin takana yhteen-sä noin 58 vuotta. Kyllä jalka vielä nousee kevyesti, mutta raskaaden taakojen nosteleminen tuottaa vakkeuksia. Valmollakin on jo ikää 68 vuotta eikä hänen terveytensä ole paras mahdollinen. - P. H.

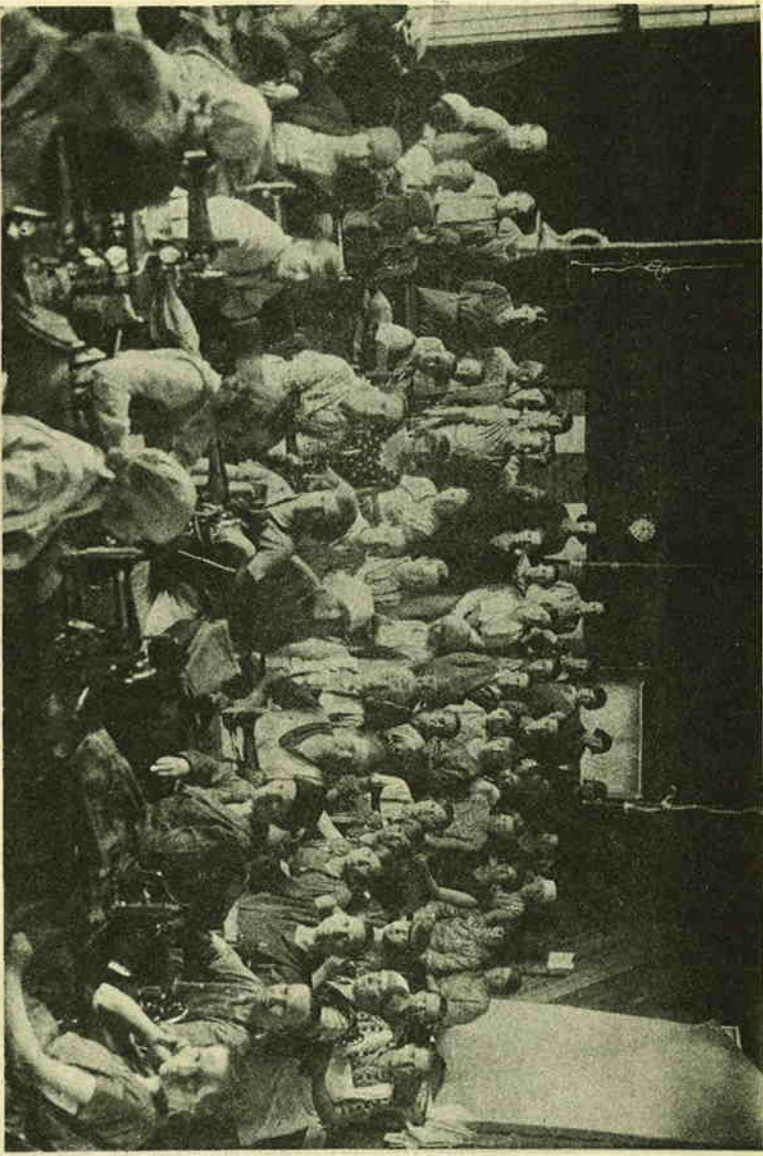

Suojärven aseman puuta vararastoja. Etualalla Lindgrenin konepaja ja tienhaara, josta alkaa tie Hyrsylään. Taustalla häänöttää Beljajevin saha.

Suojärveläiset isännät Rysä ja Haplo kävelevät erään maaseutu-kaupungin katu vilkkaasti keskuksellen. Vastaan tulevat kaupungin kanta-asukkaat jäävät ihmettelemään ukkojen puhetta, osoittelevat heitä ja nimittävät ryyssiksi.

Rysä lausuu nimittelyn kuuluttuaan: - Emmo myö kulk ole Rysä. Tämmä täs on Ignatei Haplo. Kumppaninnsa kääntyn hän jätka ilostuneena: - Kaso, vai meijättägi tundetän. (Kirjasta "110 pintaan vaik sydän mätkänis")? ★

Vanhemman neuvo lapseelle, kun oli kortillaika ja pula sokereista: »Pinnkaale vai ga, pinnkaale vai ga, loppu neelille silieh olet.» (Suojärvi)

Ompelukurssi menossa.

Maatalous- Kerhotyö Suojärvellä

Kun Suomi oli saavuttanut itsenäisyyden, ohjelmoi Laatokan Karjalan maanviljelysseura rajajärven Suojärven nousuvalkeiskehitysalueeksi. Tähän kehitysalueeseen oli hyvät edellytykset, sillä räjäläisyyden sähateollisuuden kehitys antoi talonpojille metsä-kauppojen kautta rahatuloja. Hyvällä taloudellisella pohjalla oli talouskerhotoiminnalla Suojärven pitäjän olleet sekä pinta-alaan että väkiluvultaan suuret. Pitäjän tiheästä asutuksesta kylissä, kuten Suvalahdessa Väikkylässä ja Kaippaassa asui tehdastyöväkeä, eikä näissä kylissä paljoakaan maatalouskerhotoimintaa harrastettu. Varsinaisen maanviljelysväki asutuseltaan oli harvaa ja usein huoneiden katon takana. Palkatut maatalouskerhonneuvojat saivat laajan ja työjakkajien työkentän. Kerhotyökenttä oli luotava uudesta ja lähettävä Hikkieelle alku askelista. Alkuaan pääsy toi monenlaisia vaikeuksia. Kerhonneuvojan oli lähdettävä Hikkieelle polkupyörä kulkuvälineenä hakemaan kerholaiset kiertämällä talo talolta. Pitkät työpäivät toivat toivottu tuloksen. Näin päästiin alkun ja innokkaita lupaaavia nuoria yrittäjiä löytyi odotettua enemmän. Oli lasten vanhempiä, jotka suhtautuivat kerhotoimintaan vastentunnellisesti.

Työkenttä

Saadakseen kerholaiset toimintaan, oli ensin tehtävä suunnitelma, neuvottava maa-alueen varauksessa, muokkauksessa ja lannoituksessa sekä tämän jälkeen hankittava suunnitelman mukaiset siemenet ja taimet. Käymälätöiden ja ohjauksen jälkeen kasvamaan saadut kasvit tarvitsivat hoitoa ja kerhonneuvojan ohjausta hoitajille. Syksyllä oli huolehdittava kasvien polsoitosta ja varastoinnista. Nämä olivat ensimmäisen vaiheen kerhonneuvojan tehtävät. Yleensä pitäjän alueella toimivat kerhonneuvojat ottivat työssä innolla ja antamukseksi, halusivat todella tehdä näkyyttä ja tuloksesta työtä. Tähän kaikkein he pääsivät ahkeralla toiminnalla ja ystävällisellä suhtautumisella niin kerholaisiin kuin kerholaisien vanhempiin sekä kaikkiin ihmisiin.

Kasvilajikkeet

Kerhossa viljeltyt kasvilajikkeet olivat porkkana, punajuurit, sipulit,

Juhani Tuomela, Suojärven Pitäjäsienojen johtokunnan jäsen ja tämän kirjoituksen laajia.

tilii ja salatti, sekä kaalit ja herneet. Myöhemmissä vaiheissa tuli mansikka ja herukka marjapensas. Punainen ja musta herukka marja vihittyvät hyvin. Myös omenapuita istutettiin kokeilualueissa, mutta nämä eivät kovaa pakkasta kestäneet, niin että tästä oli luovuttava. Varsinaisia suurempia kasvihooneita Suojärven pitäjän alueella ei ollut. Sensijaan pieniä, lähinnä kokeiluhooneita kasvitruomeita oli useampia. Oman pitäjän avomaan tuotannon lisäksi tuotti suuret määrät vihanneskasveja ja pitäjän ulkopuolelta. Jopa sipulit, kaalia ja eikä perunaakin. Suurilla teollisuusväkilä Suvalahdessa, Väikkylässä ja Kaippaankylässä kuului runsaasti maatalousnuottoteita.

Luonnonvaraisia

marjoja ja sieniä Suojärvellä oli runsaasti. Marjoista puolukka oli yleisin. Puolukka metsissä oli kalkkialla ja runsaasti. Samoin mustikka, polkukensuusia lukuun ottamatta, Suolakan runsaasti silloin tällöin hallayöi verottivat. Mansikka, vadelma ja mesimarjat vilittyvät hyvin ja kasvoivat pelionruumilla sekä viljankasvusta hyödyllisiä (rajakoi) kasvitiljelysmailla. Täällä näppärät kädet toivat talven varalle marjoja säilytöön. Suojärvellä puolukkaa talven varalle yleensä säilötiin erittäin runsaasti. Puolukka oli helppo säilötä ja säilyi hyvin yli talven. Muutaman säilöntätapa oli mm. kuivaa-

Marjanpölmiminen Suojärvellä kuului naisten ja lasten tehtäviin. Sienä metsässä oli myös runsaasti ja suuri vaihtelua. Sienet lisäävät ruokapöytänsä lisäerikkeitä

lajitettuna monella eri tavalla. Myös talven varalle säilönnän kautta varaanuttiin suurilla sienimäärillä. Näihin edelläsanottuihin kerhonneuvojat antoivat auhasti apua ja neuvontaa. He ohjaisivat säilöntää ja ruuanvalmistusta uus-alkaisiin menehtäin.

Kotitalous

Ilhtyvä lähteisesti maatalouskerhotyöhön. Kotitalousneuvonta otettiin välittömästi käyttöön vuoden sadon korjauksen jälkeen. Kettokursseja järjestettiin ja pidettiin melkein joka kylässä. Työ opetettiin käytännön työtä ja teoriata. Kurssitojelman kuului keittäminen, peseminen ja säilöminen. Keittotaidon kohentamisen sisällytettiin erinäisten kerhossa viljeltyjen kasvien hyödyksi käyttämisen kurssille osallistui ehkäissää nuoria, mutta vanhempiä naisia-keikkin nähtiin.

Marttatyö

oli Suojärvellä eräs tiedon ja taidon opintatava haaroja. Marttatöitä Suojärvellä oli saanut toiminta hyvin ja laajan toiminta-alueen. Suojärven pitäjän alueella ennen talvisotaa toimi toista kymmentä marttayhdistystä. Marttayhdistykset kattoivat koko Suojärven pitäjän alueen eli marttayhdistyksiä oli kalkkisa suurimmassa kylässä. Marttayhdistysten työkenttään kuului lähinnä kotitalous- ja kotiteollisuusneuvontaa. Naispuolisilla maatalouskerholaisilla oli erittäin hyvä tilaisuus jatkaa kerhotoimintaa juuri marttakerhotoiminnan yhteydessä. Usein kerhonneuvojat olivat apuna kaksissa marittainmuutissa. Palkkionta vapaaehtoisista neuvontatyötä pidettiin silloin aikaan kunnialla. Naispuolisilla matkan pituus ei aina ollut kokoonmuutoksen esteenä. Näistä pienistä lähteistä, alkukäihin saaneista, on tullut hyviä ja taitavia talonpitäjiä. Ompa eräillä oli ollut hyvää onnenpötkunä de korkeampiinkin opintoihin ja hyväle työpajoille. Talvisodan ankeina vuosina kotiastaan lähdeytään uuteen työpajakaan hakeutuessaan nuori ihminen tunsi enemmän itseluottamusta, kun omasi korkeamman työtätönsä talousaalalla. Kotipöytänsä saatu työtaito on elämänsä aina apuna ollut.

- J u h a n i T u o m e l a

KAINUUN OSUUSPANKKI

K a j a a n i

Hyrynsalmi — Risfiervi — Vaala — Vuolijoki — Oranmäki — Säränsieniemi — Pelsa

**PALOKANKAAN
— KAIKKEA
ELINTARVIKKEALALTA**

VALLINTA

om. M. Levy
KAJAANI

PEKKA LEUKKUNEN: OSUUSKASSATOIMINNASTA

Suojärven lajitusmaahan lampuodit olivat juuri saaneet perinöidriansa ja v. 1918 aloitettu Suojärven - Matkaselän rautatie alkoi läheltä ensimmäistä suunniteltua päätökohtaansa Suojärven eteläpäästä (Suvalahde). Suojärven melkein vuosisatoja koskematon metsä alkoi saada ostajia. Perustettiin useita metsäyhtiöitä, sekä varakkaita että varattomia, rakennettiin uusia sahajia sekä juljettihin raakapuitavaraa - pääasiassa tukkeja - muillakin sahoilta ja rana alkoi liikkua Suojärvellä, niin että paikkakuntaa alettiin kutua "Suomen Klondykeksi".

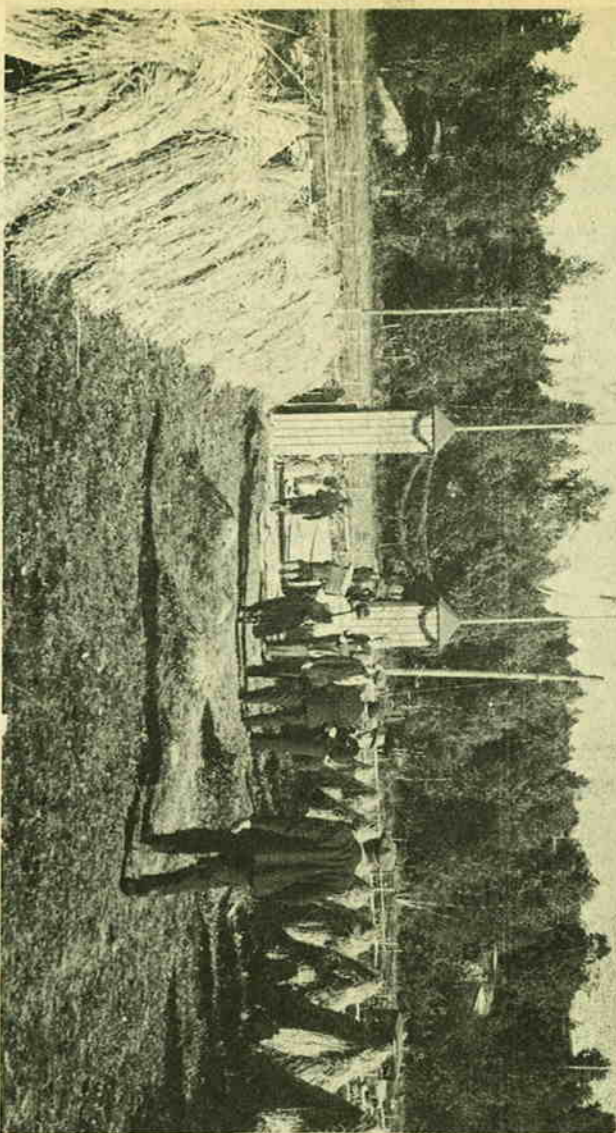
Näihin alkoihin läheltä Osuuskassojen Keesustalainarabasto silloisen konsulentin (nyk. kunnallisenneuvos) Juhani L e p p ä l ä n perustamaan osuuskassa Suojärvellä. Niinpä v. 1923 perustettiin Suojärvelle kaikkein 7 osuuskassa, joista Suojärven Leppäntien Osuuskassa ensimmäisenä, jonka toimintaa ja kehitystä koko kassan toiminta-ajan jouduin läheltä seuraamaan.

Kassan toiminta - näin jälkepäin ajatellen - alkoi otolliseen aikaan. Kassan hallitus edusti eriaammatilajoja ja silloinen rajaseenuevoja E. M. Eskelinen, joka oli jo saanut paikkakunnan yleisen luottamuksen, valittiin osuuskassojen hoitajaksi. Lisäksi sen aikainen rahaturunsa antoi kassan toiminnalle hyvät edellytykset. Suojärven Leppäntien kassan hallituksen puheenjohtajana toimi perustamisesta alkaen 16 vuotta aina kuolemaansa saakka maanv. Stepan L e u k k u n e n ja hänelä oli koko paikkakunnan hyvä tuntemus tässä toimessa hyvänä apuna.

Kassa otti alusta alkaen toimintatavunsaaseen Gebhardlaisen osuustoimintatähgen, johon samalla liittyi taloudellinen neuvontatu lainavarojen käyttöä ja "sosiaalinen venväisyys etenkin 30-luvun pulavuosina, aikoina, joka edellytti asiakkaita, niin taloudellisten kuin myös henkisten avujen tuntemisen. Ja juuri nämä pulavuosina perustettujen osuuskassojen todellisen tarkoituksena näin kassojen toiminnan vakaantunutta yleisesti alettiin kassojia tunnustaa yhteiskuntalajin eräaksi välttämättömäksi "voimakoneeksi".

Kulkyhetyksen parannuttua ja pienten kassojen hoitokuluista johtuen alettiin pienii kyläkassojia liittää suurempiin, jille jo tällöin sopivissa keksyksissä oli omat toimintat ja näin jäivät Suojärven kunnan alueelle toimimaan Leppäntien, Kaipaan ja Varpakylän osuuskassat, jotka minä alkoina

HUOLTOASEMA
RAIMO JUUPI
Valittu (Suojärvi)

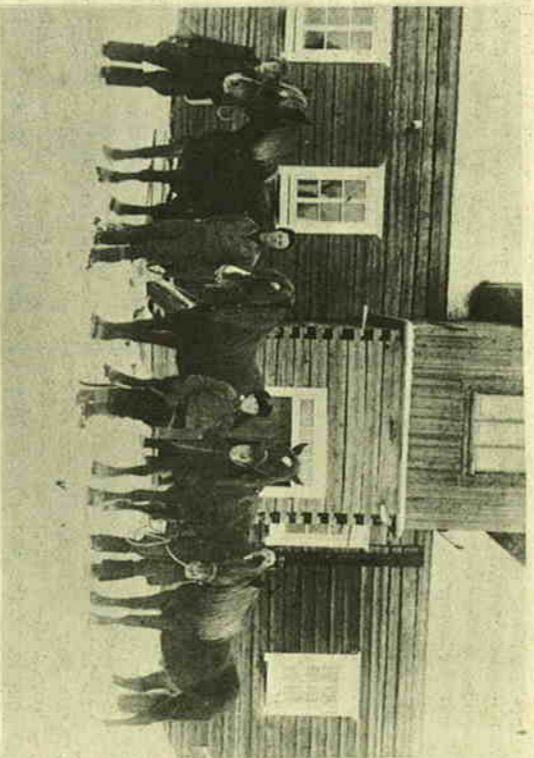

Suojärven pitäjän maatalousnäyttelyn juhlaportti, jonka siipinä ovat ruiskuhiaari johtamassa juhlapaikalle. Maatalousnäyttely oli v. 1935 Jekhtjän kylässä kunnalliskodin tilalla.

JUHANI TUOMELA:

Maatalous ja sen kehitys ITSENÄISYYSAIKANA SUOJÄRVELLÄ

Isenäisyysvuosin tullessa suojärveläisten päälehenknona voitaneen pitää maataloutta. Täällön Ruotsin ja Venäjän vallan aikana kasdiviljelysten lisäksi antoivat kalastus ja metsästyks lisätoimeentuloa. Varsinaisen kasdiviljelyksen voitaneen pääasiallisesti katsoa päättymeeksi kaksikymmenluvun taitteessa, joskin vielä kaksikolme vuotta vielä kolmekymmenluvun alkupuolellakin. Samaan aikaan kun kasdiviljelys väheni, rintaan laajenivat peltoviljelys ja karjankasvatuus. Kuivan maan pellot olivat useimmissa kylissä kiviisiä. Tämä oli viljelyshaittana eikä uudenlaisia muokkuvälineitä - erämaatyökäluja - juuri voitu käyttää. Täällön alkoi kiviä keräminen pellonlta. Kivet kerättiin joutopakkoille pellon reunoille talosen läheisyyteen taikka upotettiin routarajan alapuolelle peltomaa-

Uudenaikainen maanviljelys käytäntöön

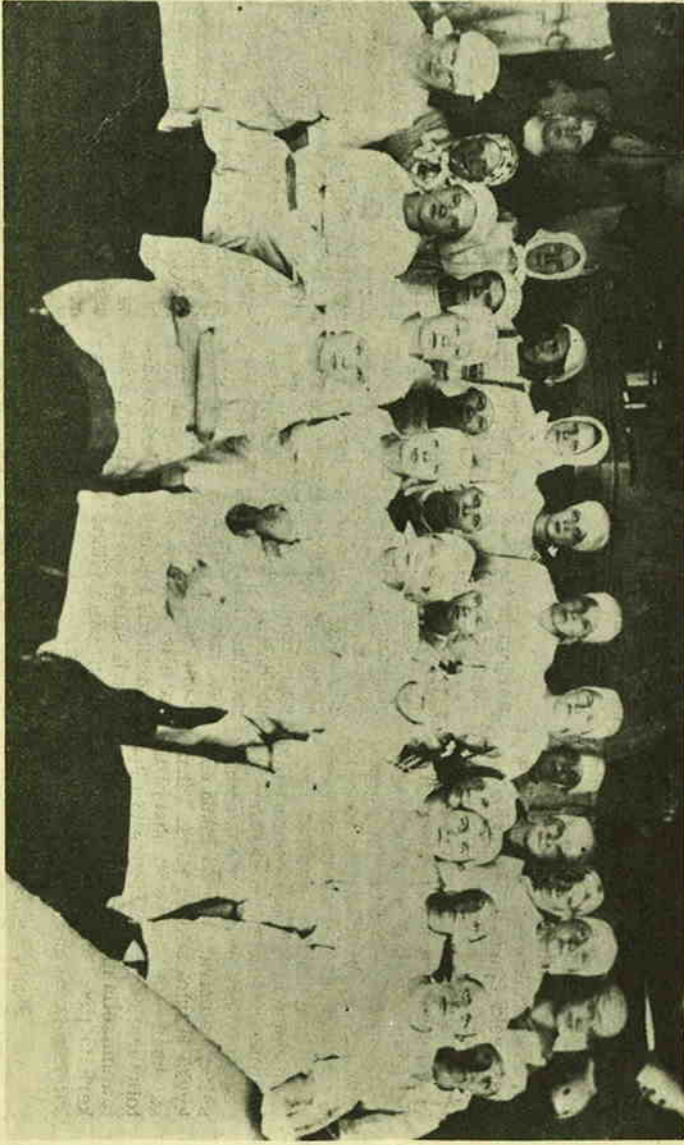
Kolmekymmenluvun tulokvinkvessä Laatokan-Karjalan maanviljelysuuren taholta alettiin ohjata voimakkaasti talonpoika maa-, karja- ja kotiteollisuusalalla. Uusia neurontaharoja ja neurovoja lisättiin. Kehittyä ohjattiin eri-näisillä kursseilla, neurontaharivillä, estelemättiläisuuksilla ja kointeuvonnalla. Maatalousalalla maatalousneuvojat vaikuttivat ratkaisevasti Suojärven maatalouden kehitykseen. Uudenaikainen maanviljelys pääsi alkun. Kiviä ylevillä kiviokoperäisillä mailla lisäpellon tekoon laskeennuttin kevyille mutamalle. Täällä peltoneko oli yleensä nopeata ja helpoa. Suojärvellä melkein joka kylässä oli juonnon nittiyä paljon. Luonnon nittyt olivat usein mustamutaisia rehevääsuuvia kiviä tai kiviäkoja tasaisia kivetömiä malla, ojituksen, muokkauksen, ja lannoituksen jälkeän hyvä viljan- ja heinäkasvunaita. Myös metsintymäisintä muraanainkäytin käsiksi, rakennettin pellonkista. Pitkän tahdoinen suunntelman mukaan maadoinen metsäpitkään kantoon kaadettin, puit poissettin ja risut poltettin kasoissa. Lannoit kannon juuri oli helpo poistaa.

Hevosjalostus, -kasvatuus ja -hoito oli Suojärvellä eteempään menossa. Maanviljelijä Semen Linkkunen, yksi monista, Suojärven pitäjässä on tässä Korpijärvenkylässä kotipihassaan antanut hevosensa nuorten polken Kasim. Kanakirjakama (voimen oikealta) oli pitäjän nopeimpia juoksijoita ennen talvisotaa. Takana jyrkävä hirsirakenteinen kaksiosainen tilavaruoneinen Karjala-mallinen Linkkusen talo.

Yleensä muramalla kasvoi koirvija. Koirvun kanto lahosi muutamasu vuodessa ja pellon teko nopeutui. Sihen aikaan ei nimittäin vielä tunnettu pellon teossa raiyaustarkeitoreita. Mies ja kuokka, hevonen ja auru oli tavallinen peltonravyajan yhdistelmä. Näihin mutamain päistyyä tuli yhdellä iskulla Suojärven talonpoijasta tuottava maanviljelijä.

Jo Suojärvellä, Suojärvi II-kyrjän mukaan, soiden viljely oli aloitetu 1870-80-luvulla. Täällön käytetn n.s. polttomeneelmaa. Suomaat oli ojitamalla kuivaettu polttamista varten. Polttamalla saatu tuhka oli lannokkeena. Näissä maissa ruis oli kasvanut erittäin hyvin. Polttomeneelämästä luovuttin vuosisadan vaihteessa, koska se osoittautui työlääksi ja suureksi maahukaksi.

Mutamaa oli viljan, varsinkin heinä kasville erittäin hyvä. Suojärvellä näitä hyviä lehomutamatia oli erittäin runsaasti, tämä taas edelleen antoi viljelijälle intoa. Ennen varsinaista viljelyn aloittamista suoritettiin tukkumuksta ja koeviljelyä. Tulokset olivat erittäin myönteisiä. Kun mutamaiden viljelysintoa saattin, ruvettiin valtion toimesta jokien, viemärien ja valtaojien perkaukseen ja uusien

Karjanhoitokursi Suojärven Jekhtjän kylässä Mikko Korhusesta v. 1920.

KUVAAMO
KuPDeL
City-talo
Kaiaani
foto
keskus
Kaijukoskenk. 12

katvamuiseen. Nyt isännät saivat lisävirikettä ja mahdollisuksista suomaiden viljelylle. Ja kun Suojärvelle samoin alkoihin tuli tehollaisa valmistettu lannoke, apulanta käyttöön, joka Suojärven mutamalle osoittautui erittäin käyttökelpoiseksi, ratkesi koko maanviljelyksen tuottavuus talonpoikien eduksi.

Päästiin jalostettuun karjaan

Karja- ja maatalousneurontain ja siitä johtuvan kehityksen kautta edelleen päästiin jalostettuihin lehmäyksiköihin. Jalostettua rotukarjaa tuotiin lähinnä Sortavalan ympäristöstä joko nuorena vasikkana tai lypsykarjana. Mahdollisuudet uuden karjarotoin vastaanottamiseen olivat: rakennettu viljelyä laadunmaita ja yksipuolisuutta ruokavaliosta päästy osittaisena vihanataruokintaan. Suurten metsävarojen kautta päästiin nopeasti uusittuun tuotavaan karjaan. Suojärven pitäjän maa- ja karjalalouuta sekä ym. kehitystä mitatittin toisella maatalousnäyttelyllä vuonna 1935 Jekhtlissä kunnalliskodin tilalla. Ensimmäiset karjapäivät Suojärvellä olivat v. 1920. Näyttelyn hevoset, lypsy- ja muukarja, viljelylajit, kottit, ym. käsiteollisuus olivat korkealaatua. Tämä tuli viljelyksenä kooko Vilpurin läänissä. Suojärvi arvostettiin kehittyneeksi pitäjäksi.

Maatalous koneistui

Uudenaikaisen maanviljelyn tulua käyttöön ja peltopinta-alan lisääntyvät tulivat maamlehen pelloille koneet käyttöön. Hevosvetoinen heinännittokone lienee ollut aivan ensimmäisiä koneita, joka joudutti työnsuoritusta. Haravakoneen tuloa voidaan pitää toisen asteen tulokkeana. Viljanpuitmakone tuli kohtu perässä, mutta tämä vain yhti alussa rikkaiden taloihin. Kun puitmakone osoittautui jyvien irrottajana tehokkaaksi ja joutuisaksi, lisääntyi puitmakonemäärä sitä mukaa kun peltopinta-alatkin. Kuitenkin puitmakonemäärä ei korkealle kohoanut, koska Suojärvi oli karjankasvatuus- ja heinäkasvatustaluetta. Leipäviljan kasvatuus näin jäi vähäiseksi, juuri uuden aikaisen maanviljelyn tulua käytännöön. Riihupuinti Suojärvellä oli aivan yleistä eikä talvisotaan mennessä emättänyt kokonaan hävitä. Riihtien ja kartanon välillä syksyisin ja talvisin nokinaamoja usein

Karja rahanantajana

Kun raiyaamalla saattin tuottavaa heinä- ja viljankasvun maita, oli lisääntävä lypsykarjaa vastaavasti. Tämä taas edelleen vaikutti maidon tuotannon ja laadun kohoamiseen. Voi- ja maitovurot lisääntyivät yhi omien tarpeiden. Näin jouduttin karjalaloustuotteiden myyntiin, ikäänkuin tultin huomaamatta markknoille. Maidon myyntä sitihen alkaun pidettiin talon rahavarojen väilyden merkkinä. Rahapohajat eivät tähän alussa antaneet. He halveksuen katsotvat maitotokkanasa kaussa hevosella ajava isäntä. Jopa puhuivat häneestä pilkallisesa mielessä. Pian kuitenkin näistä alkuankaluukstista selvittiin. Karjalalouusistennit teikvät kenelläläneuvonta- ja ohjaustyökä, ohjasivat maidon markknointia ja neuvotivat maidon tuotannossa ja puhkandessa.

PAAVO HARAKKA: Suojärven Pitäjäsaura — suojärveläisten Yhdysside ja pitäjän perinteiden vaalija

Suojärven Pitäjäsauran virallinen perustaminen tapahtui poikkeuksellisesti vasta vuonna 1958. Kuitenkin sitä ennen oli jo ollut toimintaa ent. suojärveläisten keskuudessa, mm. Suojärven pitäjäjuhlat oli järjestetty joka vuosi vuodesta 1950 alkaen.

Perustava kokous pidettiin Kajaanssa 2. p:nä maaliskuuta 1958. Kokous toteasi, että entisten pitäjäläisten keskinäisen yhteyden pitämistä ja Suojärvi-perinteiden vaalimista varten olisi perustettava yhdistys, joka ottaisi tehtäväkseen näiden asioiden hoitamisen. Yksimielisesti päätettiin perustaa pitäjäsaura, jonka nimeksi hyväksyttiin Suojärven Pitäjäsaura.

Ensimmäiseen johtokuntaan tulivat valituiksi Elias Huurinainen Kajaansista, Paul Jakovu Juuasta, Johannes Mera Paltamosista, Aleksanteri Porevuo Sotkamosta, Eero Martiskainen Nurmekselta, Ilmari Maasilinen Lieksasta. Johtokunnan jäsenet on pyritty alusta alkaen valitsemaan tasaisesti eri suojärveläisten sijoituskuunnista, kuten ensimmäisenkin johtokunnan valinta osoittaa.

Seuran ensimmäisenä puheenjohtajana toimi rakennustari Aleksanteri Porevuo 10 vuotta. Vuodesta 1968 on puheenjohtajana toimintu Valde Kononen Sotkamosta. Varapuheenjohtajana ovat toimineet Johannes Mera, Alvi Härkin, Aleksanteri Juppi ja vuodesta 1970 Paul Jakovu, joka toimi seuran ensimmäisenä sihteerinä tähden miltävän 12 vuotta kestävässä pitäjän. Vuodesta 1970 on sihteerinä toiminut Paavo Harakka Valkimella.

Edellämminhoitujen lisäksi ovat johtokuntaan kuuluneet seuran toiminnassaoloaikana varsinaisina jäseninä Nestor Norppa, Juhani Tuomela ja Uno Lerssi sekä varajäseninä Niilo Pores, Alvi Pussilainen, Juhon Hiljanen, Arvi Hiljanen, Jorma Hokkinen ja Nestor Kotivuori. Monet varsinaisista jäsenistä ovat lisäksi olleet myös varajäseninä.

Pitäjäjuhla tärkein toimintamuoto

Tärkeimmäksi toimintamuodoksi otettiin alusta alkaen Suojärven pitäjäläisten järjestäminen joka vuosi. Pitäjäjuhlat on järjestetty suojärveläisten eri sijoituskuunnissa seuraavassa järjestyksessä: Nurmes, Kajaani, Lieksa, Valtimo, Sotkamo, Juuka ja Paltamo. Tämä seitsenvuotinen kiertokulku on onnistunut erinomaisesti ja näin jo kausalle suojärveläiselle on annettu mahdollisuus osallistua omaan pitäjäjuhlaansa.

Vasta tänä vuonna tämä kiertokulku sai uuden paikkakunnan, Jyväskylä, joka on saanut vaativan tehtävän XXII Suojärven pitäjäläisten järjestämisessä. Tällä kertaa olisi ollut Paltamo vuorossa, mutta kielen ja kulttuurin säilymiseen. Juhla odotetaan vuodesta toiseen ja sinne matkustetaan tapamaan tuttuja, tervehtimään sukulaista sekä seuraamaan arvokasta ohjelmaa.

taanottaa lahoitukseksi useita ansioikkaita kuvauksia suojärveläisistä. Seuran kunniajäsen, nyt jo täysin siirtynyt opettaja Matti Pajunen lahjoitti seuran arkistoon kaskikirjoituksen »Rajan äärellä». Opettaja Lyylä Home on lahjoittanut mm. kirjoitelmat »Kuolemien vieraillessa», »Maimalammien vanha talo» ja »Suojärveläisten juhlaa ja arkea».

Suojärven Pitäjäsaura hankki myös Jügerin tekemän filmin »Karjalain laulumalilla», joka on valmistettu 1930-luvun puolivälin paikkeilla Suojärvellä. Myöhemmin Karjalaisen Kulttuurin Edistämiskomitea otetti seuran johtokunnan luovalla filmistä kaksi kopiota, joista toinen tuli Karjalaisen Kulttuurin Edistämiskomitealle artistokäyttöön ja toinen Suojärven Pitäjäsauralle. Näin alkuperäinen filmi voidaan säilyttää koskemattomana.

Seuran talous

On luonnollista, että toiminnan hoitamiseen tarvitaan myös pääomaa. Suojärven Pitäjäsaura on siinä onnellisessa asemassa, että sillä on takanaan Suo-Säätiön varkkumaton tuki. Useammin kuin kerran onkin jouduttu käännyttämään Suo-Säätiön puoleen avustuspyyntöin. Tässä yhteydessä lämmin kiitos Suo-Säätiölle myönteisestä suhtautumisesta ja avusta. Myös pitäjäjuhlat ovat väistyneet jatkuvasti sinä määrin suojärveläisistä, että juhlatuloilla on pystytty rahoittamaan suuri osa toiminta. Mm. viimeksi Sotkamon juhlista 1969 ja Valtimon juhlista 1968 keräty seuran kassaan yli puolitoinen tuhatta markkaa. Joinakin vuosina saattavat ilmojen halhat alkuun tuottaa tappioita. Olsikoin toivotavaa, että tulevaisuudessa mitoitettaisiin pitäjäjuhlat niin tarkasti, ettei tappioita pääsisi syntyvän.

Kyykkätoiminta

Suojärven pitäjäläisten yhteydessä ovat kokoontuneet myös kyykkämiehet lihduttavaan runsaasti. Toistakymmentä joukkueita on melkoinen luku, kun mukana saavat olla vain suojärveläisiä alkujuurta olevat iskiäjät. Kyykkävetäjästä eri kunnista mainittakoon Eero Lauronen Sotkamosta, joka valittiin Suojärven Pitäjäsauran kyykkäjooston puheenjohtajaksi v. 1967, Niilo Tikkinen Kajaanssa ja Vilho Karhu Nurmeksessa. Tuomareina on usein nähty tuttu pari Kosti Pannilo ja Boris Karpela Helsingistä.

Suo-Säätiö, vähin äänin toimiva suojärveläisten tuki, on perustamuksestaan lähtien toiminnut Kuopiossa. Hallituksen puheenjohtajana toimii rouva Klauudi Vahronen. Antakaamen rouva Vahrosen vastaka muutaman kysymyksiin.

— Millioin ja missä tarkoituksessa perustettiin Suo-Säätiö?
— Suo-Säätiö perustettiin tammikuun 31. päivänä 1949 ja säätiön tarkoituksena on ollut tukea ja edistää entisen Suojärven kunnan asukkaiden ja heidän jälkeläisensä henkilöitä, osellaista ja taloudellista pyrkimystä.

— Ketkä olivat säätiön perustajajäsenet?
— Perustajajäsenet olivat Paul Tuulehmo, Johannes Kuisma, Gabriel Salovaara, Heikki Nuoranne ja Klauudi Vahronen.

— Mitkä ovat säätiön päättävät elimet?
— Päättävät elimet ovat hallintoneuvosto ja hallitus. Molempien kokoonpanossa on mahdollisuus mukaan pyrky ottamaan huomioloon entisen Suojärven pitäjän eri osien edustavuu.

— Millainen oli säätiön taloudellinen asema alkuvaiheessa?
— Säätiön varat olivat suhteellisen niukat, yhteensä 2,7 miljoonaa vanhaa markkaa, josta peruspääomaa osuus oli yksi miljoona.

— Kuluin säätiö on kustantanut laajan 2-osaisen Suojärveläisten? Onko säätiö saanut tukea myöhemmin?
— Suojärveläisten kustantaminen on ollut säätiön laajakantoisin ja samalla myös kallein, 120.000 nykymarkkaa vastanut työ. Kun säätiön toiminta-alkana on lisäksi jätetty opinolym. avustuksia säätiön tarkoituksien mukaisesti lähes samat verran, on selvää, etteivät perustajastot tuottavasti silloitetunakaan olisi riittäneet näin laajaan toimintaan, ellei säätiö olisi saanut huomattavaa lahjoitusta ja avustuksia, joista tässä yhteydessä mainittakoon vain Suojärven Osuusliikkeitä sen v. 1958 tapahtuneen lakkauttamisen yhteydessä saatu 3,5 vanhan miljoonan lahjoitus. Ertäisesti on lisäksi kiitettävä niitä yksityisiä entisiä suojärveläisiä, jotka ovat, haluamatta nimeään julkisuuteen, antaneet säätiötä lahjoituksin.

— Mikä on mielestänne säätiön tulevaisuus?
— Säätiö tulee edelleenkin mahdollisuuskulussensa rajoissa toteuttamaan niitä tarkoituksia, jolla varten se yli kaksikymmentä vuotta sitten perustettiin.

Alaosaastot

Jo seuran perustamisen yhteydessä kaavailtiin alaosaastoja eri kunnin, olihan suojärveläisten asuma-alue verrattain laaja. Näin 1970 ja heti alkaen alkua, josta saivat alkunsa Nurmeksen, Juunan, Valtimon, Sotkamon, Kajaantin, Lieksan, Paltamon ja Kajaantin mlk:n alaosaastot.

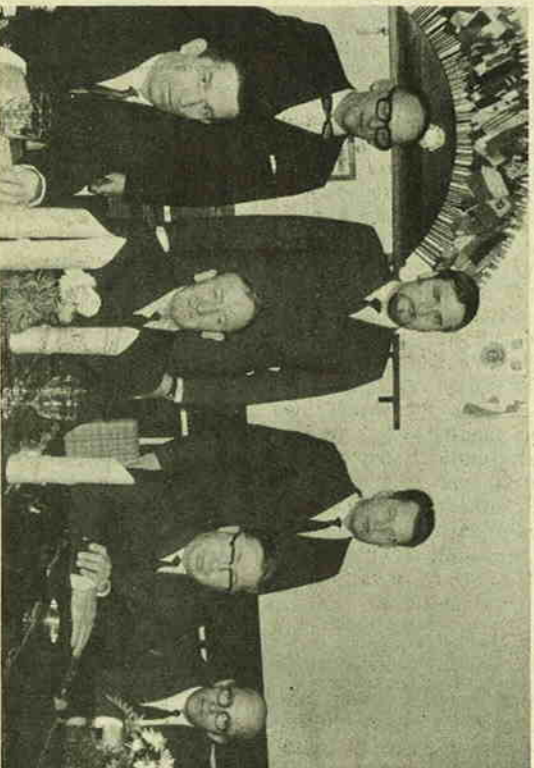
Myös muualla asuvat suojärveläiset ovat perustaneet alaosaastoja, joista on tämän lehden palstoilla kuvauksia. Tällä heikkellä juuri nämä toimivat kaikkein vilkkaimmin. Helsingissä toimii oma rekisteröity yhdistys Helsingin Suojärveläiset, joka, vaikka ei olekaan Suojärven Pitäjäsauran alaosaasto, on vuosittain kaksipäiväisten pitäjäläisten aikana esittänyt joka vuosi monipuolista ohjelmaa. Mieleen ovat jääneet varsinkin Kosti Pannilon johtamat nurrekiviä ja hänen kirjoittamansa näytelmät sekä Hanna Valtion johtaman laulukuoron esitykset. Esitän tässä parhaimmat kirjoitelmat Helsingin Suojärveläisille jokavuotisesta ohjelmavasta pitäjäläisten yhteydessä.

Eriksen kannattama mainita Lahden Suojärveläisten Suojärven Pitäjäsauran alaosaaston vilkas toiminta. Perustaminen tapahtui vasta 1969, mutta jo 1970 pitäjäjuhilla juuassa lahjelaiset olivat mukana mm. erinomaisin laulukoroesityksin johtajanaan Yrjö Sinisalmi.

Hallinto

Tämän kirjoitelmani alussa mainitsin jo seuran johtokunnassa mukana olleet. En kuitenkaan vielä erikseen voi olla mainitsematta seuramme pitkäaikaisia sihteerinä Pauli Jakovuota, joka vaivojaan säästämättä on hoitanut paperisodan. Kun ottaa huomioon, että seuramme johtokunnan jäsenet ovat pääasiassa maaseudulla asuvia, usein maanviljelijöitä, täytyy antaa tunnustus heidän aktiivisuudelleen. Nykyisen puheenjohtajan Valde Konosen panos on ollut myös merkittävä. Hänen aikanaan Suomeen suojärveläisten alaosaastot ja viime aikoina on myös todella alettu kiinnittää huomiota Suojärvi-talohanikkeeseen.

Sääntöjen mukaan seuran johtokuntaan kuuluu 6 varsinaista ja

Suojärven Pitäjäsauran nykyinen johtokunta, istumassa vasemmalta: puheenjoht. Valde Kononen, varapuhjoht. Paul Jakovu, jäsenet Ilmari Mansikkala ja Nestor Kotivuori, ja seisomassa vasemmalta: Alvi Härkin, sihteerit Paavo Harakka ja Santteri Juppi. Kuvasta puuttuu sen ottaja Juhani Tuomela.

Suojärveläiset ovat kokoontuneet pitäjänjuhliin sankoin joukoin. Kuvamme on Suojärven pitäjänjuhlien päivänjuhlasta Kajaanin seminaarilla 14. 8. 1966.

Yleisiä oli noin 800 henkeä.

Kaskuja suojärveläisistä

— Koonnut Paavo Harikka —

»Matjoi, Matjoi, hooi Matjoi!» Annantehtaita kotoisin ollut leikkivainio, nimeltään Matjoi, asui vuokralymmentä Heisingissä Katajanokalla. Hän oli hyvin puhelias ja elätti itseään pyykinpesemisellä. Näin ollen varsin monet Katajanokan asukkaat tunsivat hänet. Kerran matkusti eräs annantehtaanlainen Helsinkiin ja tahtoi samalla käydä tervehtimässä Matjoiita. Hän ei kumminkaan muistanut tämän osoitetta.

Niinpä hän kulki erästä Katajanokan katuja pitkin ja huusi: »Matjoi, Matjoi, hooi Matjoi!» Joku herra, joka tunsi Matjoiin, kuuli huudon ja vei vierään Matjoiin luokse.

Mitenkähän kävisi, jos nykyäikana esittäisiin tuttavaa samalla tavalla Heisingissä?

Hutulan Taijus, vanha mies, oli käymässä Viipurissa ja ajoi siellä raitiovaunulla. Hänellä oli tapana hevosperillä ajessaan joskus sykäistä tien sivuun. Nytkin hän

vanhasta muistista yritti sykäistä tien sivuun, mutta sylki jäi vaimaan pitkin iasta. Silloin Taijus tuumaili rauhallisena: — Katso keho sirokka on olhatti ja pyyhki takkinsa hihalla syljen pois.

Kun Suojärvelle tuotiin ensimmäiset radiot ja kerrottiin, että niihin tulee ääni langatonta tietä, niin sanoi muuan salokyläläinen vanha mies, että hän ei usko, että langattomasti voi ääni siihen kooneeseen tulla, ennen kuin ruveetaan puhumaan kaloja langattomilla verkoilla.

Erään tunnetusti kutsaan suojärveläisen isännän poika oli armeijassa. Poika säästi kaikki päivärahansa ja toi »tilin» isälleen kotiutuksessaan. Isä laski »tilin» ja huomasi 40 penniä puuttuvan: — Kunnabo nelläkymmen pennie olet tuhannut?

— A junas tulomatkal juotattamashin ruubi. Yhen pullon limskua ossin. Se makso nelläkymmen pennie!

Eräs suojärveläinen koiranleuka saatuaan itsensä kylläiseksi vieraillessaan naapurikylässä ja ollessaan pois lähössä toivoi talonväen tervetulleeksi myös helle näin: — Tullet kui šokki, nouse minun mökkiin. Ensimäni ei ole minun, mutt kai muijen. Truba yläh päi, portahat kyläh päi. Nouse vai peršini!

Sinä sitä oli miettimistä, miten talon löysi.

Kerrotaan hauska tarina suojärveläisestä papista ja saman seurakunnan myös suojärveläisestä kanktorista. He olivat kovia tupakkamiehiä ja joskus sattui, että teki mieli tupakkaa kesken jumalainpöytäkeskenkin.

Erään kerran pappi muisti lukea karin polttaneen viimeksi, eikä tiennyt, missä tupakat olivat. Silloin pappi kesken jumalainpöytäkesken, kun tuli ihurigan kaavan mukaisesti hänen vuoroonsa lausua nuotilla, kuten on tapana, laului: — A kusbo on spiškat da tupak kakukkaroo . . . !
Sihen kanktori yhääläitä parvek-

keela vastasi aivan kuin vuorosaat edellyttivät: — A netiel on ylimmäi kolpakoi, ota sauhut da jätä loput miulee nii . . . !
Lienee tarpeetonta mainita, että kirkkokansa ei tapahuneesta tainnut mitään, vaan luuli vuorosaat nojen kuuluvan normaaliin palvelukseen. (Oliin Länsi-Suomessa)

Riuhlovaarassa eli ennen Valassin Feda (Feodor Mämmi). Hän joutui kerran metsässä karhun ahdistelemaksi. Hän kierti ympäri puuta ja karhu perässä. Lopulta karhu kyllästyi ja Feda pääsi paiko.

Kun Feda tuli kotiin hikisensä ja ensi pelko oli häivennyt, hän toikatsi: — Vai kui kirves oliuis, ka otannuis kypälät puun tyvesti! Siihen joku tuvassa olijoista vastasi: — A mihö siul on vyön alli!

Vasta silloin rohkea Feda huomasi, että hänellä olikin kirves vyön alla. Se oli nolot loppu Fedan rehvastelulle.

Eräs suojärveläisnummo saatiin houkutelulkei ensi kertaa eläviin kuviin. No, hän kävi kuvissa ja tuli sieitä takaisin, jolloin perheen muu väki rupesi kyselmään.

— Mimmosebo oli kuvat?
— A kuvat oli hyvät. Katšelin, katšelin kuvaste, a kui valot sammutettih, mie äreih i pyörähini! Mummoo oli luullu, että piti vain seinällä olevia mainoskuvia katšella, ja kun varshainen elokuva alkoi ja sen johdosta sammutettiin valot, mummoo luuli, että nyt piti lähtää pois.

Suojärveläisnummo joutui evakossa ensi kertaa tekemisihin kahvilan kanssa. Hänet kutsuttiin naapurin katulle jonkun naapurin lapsen merkkipöytäkesken. Mummoo ei ollut aikaisemmin kävellykseen yhteydessä nähnyt eikä käyttänyt lusikkaa, ja ihmetteli, mitä vartenhan se makoi olla. Tuttuuan kotiin hänet kysyttiin: — Oligo hyvä mäköšät (juhla)?
— Ka mähähiä nua. Vai kyläs mie ihmethin kui rahvas kouthe lusikal lipittäh. Dai mie lipitin, lusikal lipitin da jälginmäin kui ei

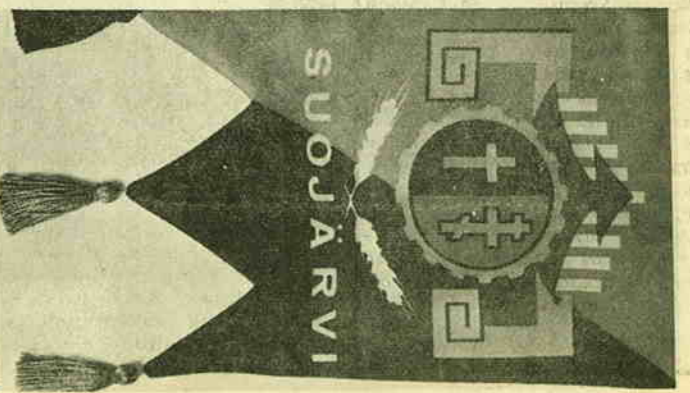
nii ken nähnyt, juuva ryytškäin suorah kuppis?
Mummoo luuli, että lusikoita käytetään kahvin juomiseen.

Kerran oli Varpakylän pappi tuossa Katajanokalla. Siihen aikaan pappia kuljettiin hevosella. Oli talviaika. Tapana oli, että pappia kuljettavaa hevosta piti vastaanullian väistää. Tällä kertaa ei vastaanullia kuitenkaan väistänyt, vaan hevoset menivät vastaanullin ja asat tarttuivat aisoihin. Silloin Varpakylän papin kuski huusi kovalla äänellä: — Anna dongua, tiäl on puatuška (pappi) tulosi!
— Ei ni tiäl ole potšin salvajai! vastasi toinen, sillä hänenkin kyydissään istui pappi.

— A minun luba on kasselis. Siel on vie kannikka leibiä. Se kui loppunoo, dai minun luba loppuu! oli vastaus.
Kerran Miinan Makoi oli kiskomassa tuotia. Metsänhoitaja osui sattumalta paikalle ja nuiheli ukkoa: — Hoi ukko! Ei saa tuotia kiskuo, koivut menee piloilte!
Makoi heittäytyi huonokuulioiseksi ja vastasi: — En tule en, ennen ens netä He uuvvesah. Pyhäpäivän aigoh pidäh kols käyväi!

Eräs yksityinen metsänomistaja varoitti Makolta myös, ettei hänen metsässä saa tuotia kiskoa.
— Ei siel pädiijä tuotia ni ole. Mie jo kävelin siun metsän läbi. Järet ollah da minul pätemättömät! vastasi Makoi.

Suojärveläinen evakkotyttö oli joutunut palveluspaikkaan Tampereelle. Perunat hän kuori kotoiseen tapaan sotimn. Talon rouva sanoi: — Meillä käy vieraita, joten kylä teidän pitää opetella panemaan peruna haarukkaan ja kuoria veitsellä.
Suojärven tyttö tokaili: — Panehal itse kuuma karvonka huarrukkah, niin näed.
(Kirjasta ”Ilo pintaan valk sydän märkäniis”).

SUOJÄRVEN VIIRI

kertoo pitäjän maan- ja metsätaloudesta, teollisuuslaitoksista ja uskonnoista. Suojärven pitäjän karkteristävyyksistään selvittämättömyyden omaavaraiseen maantouteen kertovat tätä viirissä olevat viljan tähkät. Metsävoimien puhua tuuboa kuusipuumen latura ja takana ylhäällä pitäjän teollisuuslaitosten saavutettiin kertovat samaan aikaan toimimassa olleista 9 teollisuuslaitoksesta. Teollisuuslammasta pyörän sisällä karkalavärikentästä ovat molempien uskontojen risti, Suojärven pitäjässähän oli sekä ortodokseja että luterilaisia. Viirin on suunnitellut ja piirtänyt taiteilija Victor Teronen (Suojärvi) ja sitä on saatavassa Suojärven Pitäjässevralta.

Karkjalainen isäntä tuli perheineen evakkoksi Laihalle. Talon isäntä kysyi: — Riittikö siellä Karkjalassa leipä?

— Ka, eihä se aina riittänyt, mut leipä ko loppu ni paisietti sitte pirat, evakkolaisiä vastasi.
(Kirjasta ”Ilo pintaan valk sydän märkäniis”).

Suojärven eukko voiti ostajalle, joka moitti voita huonosti valvakuksi ja liian suolaseksi: — Ka eijä sie tyhjä voi voita - son-toahal siid tetäh.
(Kirjasta ”Ilo pintaan valk sydän märkäniis”).

Toisella evakkomatkallaan joutui karkjalaisperhe samaan pohjalaislähkään. Tupaan astuessaan karkjalaiskko tervehti: — Hyvääh työ piittä viime kerral ja silks myö tultti uuvesia.
(Kirjasta ”Ilo pintaan valk sydän märkäniis”).

Viipurin läänin maaherrana ollessaan Relander oli matkalla Suojärvellä. Kun hän söi siellä majatalossa, ilmoitettiin hänelle, että eräs vanha nummo haluaisi puhutella maaherraa. Maaherralla otti hänet vastaan ja puhui häntä kansaan monista vanha-ajanmaailloista. Yhtäkkiä kesken juttelemummo tokaili: — A sie herra oot naisalumengvä, — Mistä sen päätteite, kysyi Relander leikkisästi.
— A silmisiis mie herran sen nään.
(Kirjasta ”Ilo pintaan valk sydän märkäniis”).

